

MLADIKA

št. 9
november 2003
€ 3,00

ISSN 1124 - 657X • Poštšina plačana v gotovini - november 2003 • Spedizione in a.p. art. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - novembre 2003

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 2003

900402065,9

COBISS

Drago Štoka: Zdaj se začenja konkretno delo	1
Pavle Jakopič: Jakna	3
Silva Mizerit: Pesmi	4
Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da	6
Razmišljanje o našem gledališču	7
S. M.: Prof. Dušan Pertot	8
M. Žitnik: Čarodejke (XV.)	9
Peter Merkù: Iz spominov na starše (XXXI.)	11
Ivo Jevnikar: Iz arhivov in predalov: Koliko je bilo slovenskih pripadnikov SOE? (II.del)	13
Vladimir Kos: Nevaren psalm v Strunjanu	16
Aleksander Furlan: Jesen na Krasu	16
Mitja Petaros: Ali smo pred spremembo slovenskih državnih simbolov?	17
Antena	19
Ocene:	
Knjige: L. Šorli, Tolminske pesmi (M. Cenda); Zbornik ob stoletnici prve sovenske gimnazije (A. R.); D. Jakomin: Islam in mi. Od sprejemanja do dialoga (N. Zaghet); Z. Simčič, Človek za vse čase (A. R.); N. Mikhailov, Mythologia Slovenica (A. R.); M. Bidovec - V. Vetrih, Verbi sloveni - Slovenski glagoli (M. Cenda); Razstave: Crali, Il volo dei futuristi (M. Jevnikar)	27
Knjižnica Dušana Černeta (51) ..	32

Na platnicah:

Mala galerija Mladike (Ivan Žerjal)

Priloga: RAST 07 - 2003

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307

urednistvo@mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z. o.z.
Reg. na sodišču v Trstu št.193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3,00 €. Celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; nakazati na poštni tekoči račun 11131331 - Mladika - Trst. Letna naročnina za Slovenijo in druge države 24,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 29,00 €.

Tisk: Graphart snc - Trst

PISMO BRALCEM IN NAROČNIKOM

Spoštovani in dragi prijatelji Mladike doma in po svetu!

Spet je leto naokoli, pred vrati so božični prazniki, silvestrovo in novo leto. Te dni boste mogoče obnavljali naročnino na našo revijo, zato smo pomislili, kako bi Vas tudi letos obdarili.

Iz naše bogate žetve preteklih let smo izbrali nekaj knjižnih naslovov in glasbeno CD ploščo. Darila so bogata in za vse okuse. Pomislili smo tudi na Vaše otroke in vnuke, zato smo v darilne pakete vključili otroške knjige.

Na tretji strani platnic imate na izbiro naša darila v paketih (po razpoložljivosti zaloge posameznih knjig).

Naročnine za leto 2004 so sledeče: celoletna naročnina za Italijo 24,00 €; naročnina za Slovenijo in druge države 25,00 € (ali enakovreden znesek v tuji valuti); po letalski pošti 30,00 €.

Stopite na pošto še danes in vplačajte naročnino na naš tekoči račun št. 11131331 - Mladika - Trst. Plačniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na:

Zadružna kraška banka -

Banca di Credito Cooperativo del Carso

t. r. 16916

SWIFT: CCTSIT2T

Ponudba velja do 31. januarja 2004. Dokaz o pravočasnem plačilu bo poštni žig z datumom ali pa dan nakazila. Na hrbtno stran položnice napišite, za katero darilo ste se odločili.

SLIKA NA PLATNICI: Slovensko stalno gledališče v Trstu nam tudi v letošnji sezoni ponuja zanimiv repertoar (foto KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Liljana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češcut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebul, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Andrej Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Zdaj se začenja konkretno delo

Cerkev ne beleži v svoji zgodovini veliko množičnih zborovanj, in to ne na osrednji ne na krajevni ravni. Koncilov je bilo v vsej dvatisočletni zgodovini Cerkve le enaindvajset, zadnji, to je drugi vatikanski koncil, je bil sklican leta 1962, to je pred 41 leti.

Tudi na krajevni ravni ni s škofijskimi zborovanji kaj boljše, kar zadeva pogostost. Tako je na primer tržaška škofija imela svoje zadnje zborovanje s prisotnostjo duhovnikov, posvečenih oseb in laikov pred petindvajsetimi leti, ko je zborovanje tržaške škofije sklical njen voditelj Lovrenc Bellomi in s tem odprl novo stran v zgodovini naše škofije.

Po četrto stoletja se je sedanjemu predstojniku tržaške škofije Evghenu Ravignaniju zdelo potrebno, da skliče zborovanje duhovnikov in laikov svojega cerkvenega območja v želji, da se v sodobnem, ne vselej lahkem času vidni člani krajevene Cerkve posvetujejo o premnogih problemih, ki danes tarejo tržaško škofijo.

Res ne živimo v lahkih časih. Problemov, ki od blizu in daleč zadevajo našo družbo, torej tudi njen verski del, je nič koliko. Zato je bilo dejansko nujno, da se tudi verniki tržaške škofije dobijo na skupnem posvetu, da si lahko o vseh mogočih perečih problemih izmenjajo misli, pomisleke, in to brez kakega zunanega in notranjega hrupa, brez revolucionarnih idej, brez kakih hudih polemik v svoji sredini, ampak zgolj v iskreni želji, da skupno analizirajo sedanje stanje v škofiji, težave njenih članov in organizacij, njenih vernikov in laikov, ki jim stiske sedanjega časa večkrat ne dovoljujejo globokih proučitev in natančnejših analiz.

Škof Egen Ravignani je imel velik pogum, da je člane Tržaške cerkve sklical na skupni posvet. Imel je velik pogum, a tudi močno voljo soočiti svojo škofijo s problemi, ki so nam vsak dan pred očmi.

Smo pred nastankom nove evropske stvarnosti; ideološkega zidu, ki ni delil na dva dela samo Berlin, ampak dejansko vso Evropo, ni več: čez noč se je sam od sebe zrušil. Niti enega človeškega življenja ni bilo potrebno za njegov padec, potem ko je v zgodovini, niti ne stoletni zgodovini, moralo za gradnjo tiste ideologije umreti kar nekaj milijonov ljudi na naši celini, pa tudi drugod po svetu.

Pravkar smo stopili v enaindvajseto stoletje, ki je že takoj na začetku prineslo s seboj nič koliko problemov. Tudi v naši tržaški škofiji. Pomislimo samo na migracijske tokove, ki so zajeli našo celino po odpravi ideološke in politične meje. Ljudje, mladi in starejši, iz vzhodnih

dalje na naslednji strani ➞

⇐ predelov Evrope silijo na njen zahodni del. Prav tako ljudje iz tako zvanega tretjega sveta. V želji po boljši kakovosti življenja, po dostopnejšem poklicu, po svobodnejšem načinu mišljenja in uveljavljanja določenih vrednot prihaja v zahodni, razvitejši del Evrope po zakoniti in nezakoniti poti dnevno na tisoče in tisoče prosečih in upajočih oči.

Kako se soočiti s tem problemom in z vsemi onimi, ki jih implicitno prinaša s seboj vsaka imigracija, tako na delovnih kot na socialnih področjih, kakor tudi na verskem nivoju doslej ustaljenega evropskega načina življenja?

Tržaška škofija se, prav tako kot skoro vse škofije Evrope, mora dnevno soočiti s tem problemom. Ne gre samo za socialni pristop k temu vprašanju, gre tudi za verski moment vprašanja, ki mu Cerkev ne sme biti brezbrizna. Naj temu dodamo še v zadnjih desetletjih naglo širjenje verskih sekt tudi v našem mestu in okolici, pa bomo našli v tem pojavu nič koliko trenutkov za svoje razmišljanje. Če tem problemom dodamo še desetletja krvavo pereč problem staranja prebivalstva Trsta in njegovih okoliških predmestij in vasi, občin in župnij, potem se bomo morali nad sedanjim stanjem še bolj zamisliti. Pa tudi nad versko indiferentnostjo, kot tudi prodirajočim ateizmom, ki je v tržaškem mestu vedno našel rodovitna tla.

Ranljivost tržaškega prebivalstva v mnogih njegovih sferah nam ni in nam ne sme biti nekaj tujega. Od širjenja pojava vsakovrstnih načinov drogiranja in splošnega uspanja predvsem mlajših rodov našega mesta, pa do gole in krute brezbriznosti do bližnjega: to so problemi, s katerimi se mora Cerkev, tudi naša krajevna, soočiti in se končno o njih tudi izreči. Pa zaskrbljujoče staranje mesta ter upadanje števila njegovih prebivalcev, v odstotkih nezanimljivo število zakonskih ločitev in kriz. Pa še stalna ekonomska kriza, večanje uboštva, tudi že tragična brezposelnost določenga dela prebivalstva: vse to kliče h globlji proučitvi in natančnejši analizi vseh, torej tudi naše krajevne Cerkve.

Tudi zato gre našemu škofu zahvala in pohvala za pogum in daljnovidnost, ki ju je imel ob sklicanju novega tržaškega škofijskega zborovanja po preteku četrto stoletja od sklica prejšnjega. In kako smo se slovenski člani naše škofije odzvali škofovemu vabilu?

Mislim, da v zadostnem številu in v zadostnem prispevku naših idej, misli in načrtov.

V svojem jeziku smo lahko pristopili k obravnavi vsake problematike naše škofije, od socialnih do gospodarskih in verskih vprašanj, predvsem pa smo bili bogati v svojem droprinosu do problemov sožitja, dialoga, mirnega sobivanja med tu živečima narodoma, med vsemi ljudmi, ki jih je val zgodovine pripeljal v naše mesto.

Slovenci smo bili aktivni, čeprav ne zelo številni, v vseh petnajstih komisijah, ki so tvorile bazo diskusije in proučevanja prej naštetih problemov, in se ob zaključku zborovanja strnili še v popolnoma svoji komisiji; povsod bili prisotni v svojem maternem jeziku, povsod smo smelo zagovarjali svoja stališča, svoje poglede v nov jutrišnji svet, kateremu gre pogumno naproti tudi naša škofija.

Zaključki zborovanja so zdaj na razpolago vsem zborovalcem, vsem prebivalcem naše škofije, ne samo vernikom.

Zdaj se začenja konkretno delo na dobro premišljenih zaključkih, predlogih in smernicah, ki so izšle iz pravkar zaključenega škofijskega posveta. Tudi v naših povsem slovenskih župnijah, kjer dela ne manjka, kjer je duhovnikov vedno manj, kjer se tudi število vernikov in nedeljskih obiskovalcev slovenskih maš vedno boleče krči.

Bomo zmogli in hoteli stopiti v prenovo časov, ki so pred nami? Od nas samih, od vseh nas je odvisno, če bo naša prihodnost boljša, bolj umirjena, za nas vse bolj gotova in trdna.

Drago Štoka

Pavle Jakopič

Jakna

Priporočena na literarnem natečaju revije Mladika za leto 2002

Drevesne krošnje so prhutale mimo okna. Le do koliko bi jih morala preštovati, če bi hotela zaspati, je pomislila Ana. Morebiti bo pa zvečer, tam v Smrekovcu, res morala šteti. Morda bo težko zaspala...

Celih pet mesecev je bila ob morju. Že nekaj let jo Olga vabi tja. "Pozimi ti bo hladno tam gori pod planinami, mama," ji je rekla takrat. "Pa večeri dolgi brez očeta..."

Lepo je bilo z vnučkoma. Rada sta z njo. Oma gor, oma dol, se ju je spominjala. Otroci se ne znajo pretvarjati, pa še v Kamencu je bilo prijetno: morje, ki se pripravlja na pomlad...

Začela se je napovedovati vročina in odpravila se je domov. V poletni hlad, pod planine. In, pod zimo, spet nazaj: k vnučkoma, v njej ljubo podnebje.

Kako je z Magdo, mlajšo, doma? Pisala ji je, da se bosta z Joštom poročila. Zdaj preurejata kuhinjo in kombinirata nekaj s kabinetom in predolgim hodnikom. Precej razbijanja da je in prahu. Verjetno jo bo motilo. Sicer jo komaj čakata, pa vendar... Ani v mislih glas skorajda zadrhti. "... pa vendar: ostani nekoliko dlje tam doli ob morju, saj poletja niso več tako vroča, kot so bila nekdaj..." Tako ji je napisala Magda.

Stopila je na hodnik. Rada se je vozila z vlakom: veliko vidi, ni ostrih ovinkov in ni zaviranja. S Ferdom sta tako rada potovala... In prav na nekem izletu jo je prvič poljubil. V tunelu. Tudi danes se bo peljala skozenj. Kako drhteč in sladak in kratek je bil takrat ta predor. Še ko sta se zadnjikrat peljala skozenj - o Bog, zadnjikrat! - jo je pobožal po roki. Ta njen Ferdo!

Po hodniku sta priskakljali dve kuštravi glavic. Ena se je zaletela vanjo. Fantiček jo je prijazno nedolžno pogledal in stekel naprej. Fletna, kakot naša dva v Kamencu, se je nasmešnila Ana in se vrnila v kupe. Pogledala je po prtljagi: kovčka sta... jakne pa ni! Kje je njena jakna?! Ano je streslo. Morda jo je pozabila pri Olgi? Daj Bog! Seveda! V predsobi je obvisela. Nič hudega. Naj jo čaka tja do jeseni! Čez poletje je v Smrekovcu ne bo potrebo-

vala, jeseni pa se bo spet odpeljala na morje. Če jo pa tako vabijo...

Zagledala se je skozi okno: vrtovi, rože... Kako je v njenem vrtiču? Ga je Magda dovolj negovala? Sicer pa: na poroko se pripravlja... Ne, ne bo je okarala, če je kaj narobe. Za prihodnjo pomlad, ko bo spet v Kamencu pri Olgi, pa ji bo stvari bolj nadrobno razložila... Glej, glej, kar naprej sem na poti, se je zadovoljno hudovala Ana sama nad seboj. Kaj morem, ko me pa imajo vsi tako radi. Če bo kmalu še en vnuček, bom morala narediti kar urnik, ji je godilo. Skozi okno se je zazrla nad oblake: Si kaj ljubosumen, Ferdek moj? Ga je nagajivo izzivala.

V hiši ni bilo nikogar. Vrata v Ferdovo delovno sobo so bila sneta. Bila je skorajda prazna in prebeljena: očitno si jo mlada pripravljata zase. Pa nič nista vprašala... Zagledala se je v Ferdovo sliko - ob vazi s suhimi rožami in ob sveči, ki jo je mnogokrat prižgala v njegov spomin. V mislih se je prepričevala: Saj nisi hud zaradi sobe, Ferdo, kajne?

Stopila je v kuhinjo. Na mizi je ležal listek. "Jošt," je pisalo. "Čimprej naroči lakiranje parketa! Kmalu pride mama in ji bo smrdelo. Saj veš, kako tečna je. Sicer pa bo kmalu jesen! Poljubček, Magda."

Ana je zdaj skrivoma, kakor da bi jo kdo opazoval, prebrala še enkrat. Ni mogla verjeti: ...tečna... kmalu jesen...

Pozvonilo je. Bil je poštar. Brzjavka.

Kaj je to? Tresoce je odprla ovojnico. Brala je. Spet ni mogla verjeti...

"Je kaj narobe?" je bil zaskrbljeno vljuden poštar. "Nič, nič..."

Ana se je vrnila k Ferdovi sliki. Zapršeni. Sveča ni bila prižgana, odkar je ona odšla na morje. Solzi sta ji polzeli po licih. Potihoma. Razočarani. Zazdelo se ji je, da joče tudi Ferdo. Kot da bi vedel, kaj piše na listu, ki ga je držala v rokah. Gledala je Ferda in mu potihoma pripovedovala besede z rumenkastega papirja: "Pozabila si jakno - STOP - Jutri jo dobiš v paketu - STOP - Jeseni jo boš v Smrekovcu potrebovala - STOP - Olga."

Silva Mizerit

Pesmi

I. nagrada za poezijo na literarnem natečaju revije Mladika za leto 2002

Kozolec

Sredi bele ledene poljane
črn okostnjak:
štirje leseni stebri,
nekaj polomljenih lat
in dolge sence,
ko sonce zahaja.

V zimskih nočeh
se veter med late zapleta,
da v njih zaječijo
zavrženi spomini:
rumeni od sonca in pšenice,
poletnih dni,
dišeči od sena, ljubezni,
vročih dni.

Zdaj so poletja prazna
in zime ledene,
viharji glasnejši,
močnejši od spominov.
Vsak od njih po svoje
spremeni ruino
in čez nekaj let
ne bo več sence na poljani,
le praznina.

Samo kamen

Vroč pod poljubom sonca,
hladen pod snežno dlanjo,
oster pod zobmi vetra,
gladek pod božanjem vode,
spomin pod dletom klesarja,
temelj pod roko zidarja,
okras pod rezilom brusača.

Brez dotika - vedno enak,
tih, sam - kamen.

Ne dve roki

Ne dve roki,
štiri so potrebne
za objem,
ki ni moledovanje,
ni ogrevanje ledene sveče,
ni zajemanje
iz praznega vodnjaka.

Ne dve roki,
štiri tople, močne roke
so potrebne,
da zavalovi med njimi
darovana sreča.

Budna noč

Tiho dežujejo
budne misli.
Ledeni hlad zveni,
s tišino je ubran
v dremotno noč.
Pred oknom bor
nariše čipko
na veliko belo luno.

Z zvonika dva udarca.
Po asfaltni poti
koraki hitri
in zvok ključa v vratih.

Tišina, v drobce strta,
spet se zlepi,
zaniha veja bora
v dihu vetra.
Brez konca v kotu
kapljajo sekunde,
drobci časa
in življenja.

Brsti moje mladosti

Vsi brsti moje mladosti,
vsi beli oblaki,
zagnani pomladni potoki,
mavrice v vrtovih,
lastovičja gnezda,
dišeča smola po gozdovih,
seno v kozolcih,
listje pod nogami,
prazna polja,
tihi ples megle
in lesk ledenih sveč -
vse je šlo mimo
za zastorom časa,
za sivino dni,
za vezenino
srečanj in poslavljanja.

Zdaj šele,
ko pesem izzveneva
in so pota vedno krajša,
zdaj so se oči odprle
in zdaj slišijo ušesa,
česar niso prej.

Zdaj bi šla
po vseh poteh
in bi na parobek sedla,
predla sončne žarke,
čas odgnala
in ostala del vsega.

Zdaj bi šla,
a so le želje mi ostale.

Rosa

Razbita šipa
v preperelem oknu
trga mrak.
Stara ura,
davno mrtva,
kaže okamneli čas.
Na obledeli sliki
hlebec kruha
hrani muhe.

Čez okno pajčevina,
polna sveže rose,
svetle in iskrive,
vsak dan nove.

Metulji

Begave barve poletja
v tisočeri vijugah
merijo breztežnost
neskončnega,
med vabljivo uganko neba
in težko gotovostjo prsti
razcvetajo iskre
nenehnih sprememb
brez smeri in namena.

So, ker so,
so, dokler so,
so vse,
kar jaz nisem.

Zdaj vem

Zdaj vem,
kako odžeja zelenje,
kako z belimi oblaki
potuje hrepenenje,
kako topel
je sončev poljub,
kako mehka
je vetrova dlan,
vem, kako moj je

ta pomladni dan.
Vem, vse rože so zame,
zame vsak list je pognal.

Naj pride,
kar mora priti,
ta dan
bo z mano ostal.

Jesen 2002

Majhen bel oblak,
nataknjen na zvonik
vrh slemena.
Čez krošnje legajo
jesenske barve.
Sonce seje odseve
na modro gladino
praznega bazena.
Park še sije
v zadnjem cvetju.
Krik vrane skozi nedeljo.
Metuljev ni več.

Prelestna, hladna jesen.
Zlati mir.

Strese me.
Potrebujem toploto.
Kot metulji.

Dva svetova

Za oknom mladi listi
vadijo ples z vetrom,
besede mrgolijo
druga mimo druge,
smeh, otroški jok,
ropot avtomobilov
in neke letalo -
vzorec, tkan
za živ vsakdan.

Ob meni tihe slike
in molčeče rože
in kazalci,
skoraj nepremični,
merijo boleče ure.
Obnemogle misli,
ujete v črn vrtinec,
so obstale.

A vrnila se bom.
Še bom čutila veter,
še bom sejala
smeh med besede.
Bom, nekega dne.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče bi vas zanimalo zvedeti, da...

- da se je število katoličanov v svetu v zadnjih 25 letih povišalo za 40 odstotkov na približno milijardo in sto milijonov in da so v zadnjih letih največji porast zabeležili v Afriki, kjer trenutno živi 136 milijonov katoličanov...
- da imajo prebivalci Aljaske kar 90 izrazov za sneg, a nobenega za pastirja in pašnik...
- da je v pripravi dnevnik velikega Slovenca inž. Črtomira Nagodeta, ki ga je poveljna komunistična oblast obsodila na smrt...
- da sta po mnenju Dušana Lajovica, izrečenem v tedniku MAG, za poveljne poboje v Sloveniji najbolj kriva Boris in Zdenka Kidrič...
- da je bilo v zadnji vojni izgnanih iz Spodnje Štajerske, Gorenjske in Madžarske 63.000 slovenskih ljudi, od teh 45.000 v Nemčijo, 10.000 na Hrvaško in okrog 7.500 v Srbijo...
- da je najlepši srednjeveški kodeks, ki ga ima Slovenija, delo sv. Avgušтина De civitate Dei (O Božji državi) iz l. 1347...
- da je samostan Stična bil v 12. stoletju edini samostan na ozemlju, ki je imel svoj skriptorij, kjer so specializirani pisarji izdelovali kodekse (v Stični jih je nastalo okrog 60)...
- da je ob beatifikaciji matere Tereze iz Kalkute sedelo v prvih vrstah na Trgu sv. Petra v Rimu 3.000 rimskih beračev...
- da so doslej obiskovalci mariborske stolnice napisali pred Slomškovim grobom že 17 debelih zvezkov prošenj in zahval...
- da slovenskemu tedniku DEMOKRACIJA, ki je blizu Janševi stranki, ne uspe, da bi bil naprodaj v trgovinah z jestvinami kakor drugi časopisi...
- da Radio Peking oddaja tudi v jeziku esperanto...

Razmišljanje o našem gledališču

V zadnjem času smo o našem gledališču lahko veliko brali, in to tako na straneh zamejskega tiska kot tudi v časopisih, ki izhajajo v osrednjem slovenskem prostoru - žal ne le o njegovih umetniških dosežkih ali o njegovem širšem kulturnem delovanju. Kdor zahaja v naše gledališče in je časopisnim polemikam vsaj delno sledil, prav gotovo ve, da preživlja naše gledališče v zadnjih časih verjetno eno izmed svojih najtežjih obdobji. Po eni strani ga zaznamujeta zdaj že kronično pomanjkanje gmotnih sredstev oz. prehudih finančnih obveznosti: vzrok le-teh pretežno izvira v velikih zamudah pri izplačevanju prispevkov javnih ustanov. Po drugi strani pa je visoka profesionalnost vseh sodelujočih in žlahtna ustvarjalnost, ki morata zaznamovati vsako gledališko hišo, prav gotovo težje uresničljiva z na minimalno število zreduciranim igralskim jedrom, ki morda tudi zaradi tega včasih težje udejanja smisel lastnega poslanstva.

Pa skušajmo razumeti, v čem je pravzaprav vsebinsko jabolko spora. Upravni svet gledališča si je po odhodu ravnatelja Sosiča in ob zavesti, da gledališču primanjkujejo tako gmotna sredstva kot tudi nekdanj številčno močnejša publika, zamislilo repertoar, ki bi odgovarjal resničnemu stanju in potrebam našega prostora. Pred seboj imamo tako sezono, ki upošteva realne finančne zmožljivosti in ki poudarja tukajšnjo ustvarjalnost. V repertoar so se tako uvrstili deli dveh domačih avtorjev (Košuta, Čuk), predstava ob stoletnici Kosovelovega rojstva (v sodelovanju s krovnicima kulturnima organizacijama) ter počastitev življenjskega jubileja dolgoletnega igralca in režiserja Adrijana Rustje z delom tržaškega pisatelja Furia Bordona. Na evropsko dramatik se sezona navezuje z Mrožkovim Tangom in s Havlovima enodejankama. Skratka, repertoar, ki veliko svoje pozornosti namenja prav tukajšnjemu prostoru, tako z izbiro del kot tudi z izbiro režiserjev. Prav gotovo ni skrivnost, da je naše gledališče v zadnjih sezonah izgubilo precej svoje publike. Najpogostejši očitek je v preteklosti letel prav na repertoarsko politiko, ki naše občinstvo očitno ni znala dovolj nagovoriti in ga pritegniti. In prav iz teh ugotovitev je, kot se zdi, upravni svet črpal smernice za repertoarske izbire v tej sezoni. S tako izbiro pa menda ni

soglašal igralec Vladimir Jurc, ki je zato odstopil z mesta v.d.umetniškega vodje.

A naše gledališče je tu in sezona se je pravkar začela. Z Mrožkovim Tangom smo zaplesali v skrajno večno obdobje konflikta med generacijama, s tem pa spora z oblastjo, z avtoriteto, torej v prostor, kjer posameznik snuje svoje sanje o boljšem in lepšem. Dobra predstava nas je bržčas nagovorila na veliko različnih načinov. Morda pa je v nas utrdila tudi naslednje misli: na nas je, da to gledališče ne samo ohranimo, ampak da ga razvijamo in bogatimo. Gledališče je ena izmed naših osrednjih kulturnih institucij, kulturna izkaznica ne le manjšine, ampak celotnega prostora, v katerem deluje. Njegovo osnovno poslanstvo sega v tri med seboj nikakor si nasprotujoče smeri. Nedvomno je gledališče prvenstveno namenjeno slovenski narodnostni skupnosti

Nekaj posnetkov iz letošnjega repertoarja SSG v Trstu (foto KROMA).

v Italiji. Kot tako naj bo odsev njenih stremljenj, ka-
žipot njenih bodočih izbir; odsev njenih umetniških
dosežkov, prostor kulturnega snovanja in ustvarja-

nja. Hkrati naj to gledališče udejanja dialog z večin-
skim narodom (koliko možnosti ima pri tem!) in naj
se tvorno vključuje v gledališko sceno osrednjega
slovenskega prostora. Tvorno, žlahtno, izvorno, ust-
varjalno! Odprava meje bo tudi naše gledališče po-
stavila pred nove izzive: možnost tudi drugačne pu-
blike, možnost skupnih projektov z gledališkimi
ustanovami primorskega in osrednjega slovenskega
prostora, možnost sodelovanja z italijanskimi gleda-
lišči. Gledališče bo nadalje lahko le še okrepilo svo-
jo vlogo povezovalca in posrednika med različnima
kulturama, kot manjšinsko gledališče bi lahko spre-
govorilo tudi v širšem evropskem prostoru! Na nas
je, da o vseh teh vprašanjih poglobljeno razmislimo
in da nanja poiščemo času in prostoru ustrezen od-
govor. Jalove polemike in žolčni izpadi posamezni-
kov nam pri tem ne morejo veliko koristiti!

Prof. Dušan Pertot

Iz Švice je prišla otožna vest,
da je v Luganu ob koncu
septembra umrl prof. Dušan
Pertot, star 84 let. Po izobrazbi
je bil operni in komorni pevec,
njegovo intelektualno zaniman-
je pa je segalo tudi v druga ob-
močja kulture, pri čemer mu je
bilo v pomoč tudi znanje jezikov.

Dušan Pertot se je rodil 1919
v Ljubljani, od koder se je 1946
preselil v Trst, od tod pa kasne-
je v Lugano, kjer se je zaposlil
na glasbenem oddelku radijske
postaje v kantonu Ticino. V na-
šem mestu je bil vrsto let drago-
cen sodelavec slovenskih radij-
skih sporedov. Uveljavil se je se-
veda na svojem področju, z ne-
štetimi komornimi koncerti, raz-
vil pa je tudi igralsko in publici-
stično dejavnost. Tako je bil dol-
go član Radijskega odra, veliko
pa je tudi prevajal in pisal izvir-
ne tekste, posebej še za mladino.
Iz zakladnice svetovnih roma-
nov je za radio tudi dramatiziral
več pomembnih del, rad pa se je
spuščal tudi na filmsko področje
in seveda v svet glasbe in glas-
benikov.

Nekdanji otroci se mogoče še
spominjajo dolgoletne radijske
rubrike Mamica pripoveduje, ki
jo je urejala in vodila njegova
žena gospa Lea Pertot. Ob njej
je kot nekakšna živa maskota
sodeloval nagajivi Pavliha, na
katerega so bili mali poslušalci
prav nori. To je bil on, gospod
Dušan, ki je večkrat v živo im-
proviziral take šale, da oba od
smeha nista mogla naprej.

Dušan Pertot na Dragi 1998.

Prof. Dušan Pertot je bil v
vseh okoljih izredno priljubljen,
saj ga je narava obdarovala s
prijetnim značajem, velikim ču-
tom za humor in čutom za trd-
nost prijateljskih vezi. Ob vsej
svetovljanski razgledanosti in
spoštovanju drugih kultur pa je
imel v srcu in mislih na prvem
mestu ljubezen in skrb za lasten
narod. Živo je spremljal - in do-
bro poznal - vse bistveno doga-
janje v Sloveniji in med rojaki
zunaj nje. Sam je bil duša dol-
goletnih slovenskih kulturnih
prireditvev v Ticinu, kjer bo hva-
ležen spomin nanj zatrdno še
dolgo živ.

Mi se ga bomo še dolgo spo-
minjali z njegovega zadnjega
javnega nastopa, ko je v Dragi
leta 1998 v okviru razprave o
narodnih manjšinah spregovo-
ril o Retoromanih v Švici. Nje-
gove uglajene, premišljene in
hkrati tople besede so na poslu-
šalce naredile tak vtis, da plo-
skanju potem kar ni in ni bilo
konca.

S. M.

M. Žitnik

Čarodejke (xv.)

LE KAJ JE S TRIKOTNIKI?

Če boste upoštevali, da so trikotniki popolnoma neadekvatna abstraktna primerjava za takozvani varani slog zakonskega življenja, in naša Gizela je tokrat hotela ustvariti "svoj trikotnik", čeprav ji ga je bil ustvaril že leta dolgo njen soprog na svojo roko, potem vedite, da je v klasični realistični literaturi od Flauberta do Leva Tolstoja zakonski trikotnik smrtna past. Ponavadi jo izkupi, vsaj v devetnajstem stoletju, domišljava zakonska žena, ki takoj velja za goljufinjo najslabše vrste, čim se njena igrlica razkrinka.

Če te enkratne izločenke devetnajstega stoletja, kakor jih opisujejo in tudi obožujejo takratni pisatelji, primerjamo s krvnim davkom, ki ga je izzval Paris iz Troje s trojansko vojno, vsekakor v starem veku, potem bi lahko rekli, da se je v zapadni civilizaciji vsaj žensko varanje nekoliko izničilo. Helene devetnajstega stoletja nikakor niso več izzvale krvavih vojnih spopadov! Po dveh stoletjih razpravljanja, kako živijo in kako nastanejo razne Madame Bovary in Ane Karenine, se lažniva soproga obravnava brez tragike. To misel bi bila rada razložila Angeliki, a me je njena togota ob odkritju mamine korespondence kar preplašila. Mar bi ne bilo bolje, če bi se bila odpravila z "mojimi" izletniki na Daljni vzhod, v Malezijo, ali kam v Portoriko?

AMOR INCIPIT

"Sakrabort nazaj!" vzklikne moj oče, ko ga obiščem v njegovem vinogradu.

"Saj, tako redkokrat se vidimo, da je treba reči sakrabort!"

"Ne, sakrabort za tvojo obleko! Tako lepa ni bila niti Grace Kelly v filmu!"

"Nisem več časnikarka in se moram oblačiti v skladu z mojim statusom!"

"Jaz pa sem mislil, da kadar grejo na izlete, oblečejo bunde, čudne čepice, vsako leto dru-

gačne, potem - težke čevlje, športno pač in ne tako za v cerkveno procesijo, kot si se ti naštimala."

"Ah, saj jaz ponavadi živim v uradu."

"In kaj tam ne vidiš nič zate?"

"Uoče, ma ... spet?"

"Nee, sem se zmotil. Vidim, da si v ljubezni nesrečna, a ne?"

"Ma kdo ima čas za take veselosti!"

"Je pa zares čudno, da so jih bilijoni imeli skomine po takih veselostih. In tudi v službi bi lahko napredovala, če bi se ponašala z "mojim možem"?"

"Bi zares hotel, da bi me ne videl niti enkrat na leto? Sem ti pod nogami, če pridem tu in tam na obisk?"

"Ma ja ne misliš resno!"

"In še kako mislim resno! Pozanimaj se, kaj hočejo sodobni ljudje mojih let od vaše generacije, kar pozanimaj se!"

"Sakrabort, kako si danes jezna!"

"Nočem, da bi ti kdorkoli skrajšal življenje, da veš!"

"Torej je stvar taka! Ben, gremo kaj drugega govorit v hišo!"

Seveda on dobro ve, da jaz ljubim "njegovo hišo", to je lestenec z maminimi poštirkanimi zasloni, kamnita tla, stara okna z gorečkami in komaj vidno polico s knjigami, ki so skoraj napolnjene z njegovimi opombami. To je pač svet njegovih modrosti, ki bo šel v popolno pozabo. Nič čudnega, da je ironičen, če me vidi v lepi opravi! Morda on misli na vnuke, ki jih ni, in bi jim rad pripovedoval svoje prigode, basni in bolj malo kakšne pravljice. Učil bi jih saditi drevesa, rože in spoznavati vreme. Pa kaj on ve, kakšen je sodobni svet trženja, ekonomije, tehnokratizma, skratka! Saj ne ve, kako je lepo imeti kmečki mir!

AMOR TEMENDUS

Vse drugače je gledala na svoje srečno bivanje na zemlji moja mlada prijateljica Angelika.

Njej je šlo po glavi samo to, kako bo mamo pripravila do tega, da se ne bo dala zapeljevati od tujcev, če je že domači "podpes" zabredel v blatne vode svoje mlade priležnice. Moje mnenje, da bo Angelika ob maminih ekskurzijah po Moskvi imela napade ljubosumja, je bilo točno. Angelika je napravila marsikaj, česar si jaz ne bi mogla izmisliti: za svojo mamo si je izmislila celo vohunsko mrežo. Imela je veliko prijateljev tudi med Italijani. In spravljala se je v zelo tesne zveze!

Paolo je bil presenečen, ko mu je rekla:

"Ma ti si immagini questo mio padre, che adesso è proprio un cornuto!"

"Ma lascia stare, mica te son ti la cornuta!"

"Se potresti capire, come se importante per me essere sicura di avere una famiglia salda e non una madre che sventola in giro come una, che si cerca dei guai!"

"Ma cosa dici! Essa la vuol parlar con la gente e non essere eternamente chiusa tra le mura domestiche!"

"E così è. Anch'io sono una che abita nella casa al mare e non mi sento chiusa tra le mura."

Prevod:

"Kar predstavljaš si mojega očeta, ki sedaj nosi rogove!"

"Oh, ne maraj za to, saj jih ne nosiš ti!"

"Ko bi ti le malo razumela, kako zelo pomembno je zame vedeti, da imam varno družino, ne pa da mi mati teka naokrog kot človek, ki si išče nesrečo!"

"Kaj pa blebečeš! Saj bi le rada ne bila zaprta med štirimi stenami, ampak bi se hotela pogovarjati z ljudmi, mar ne!"

"In tako je s tem. Saj sem tudi jaz sama tista, ki prebivam v hiši ob morju in se doma ne čutim uklenjeno med zidovi!"

"Ma tu, potresti fare qualcosa per me?"

"Ma sì, te vuol credere, che lo farò."

Prevod: "Ampak ti bi vendar lahko storil kaj dobrega zame!"

"Saj si lahko kar misliš, da bom!"

Paolo bi bil za Angeliko storil tudi smrt, kot se reče, ona pa je želela, da bi ji nosil točne podatke, kod se njena mati klati, s kom se pogovarja, kdaj jo vidi s kakšnim pismom pred nabiralniki, kje se ustavi in pije svoje likerje, kje parkira

avto, skratka, hotela je imeti vse premike svoje rodnice.

Prihajala sem na obiske, a lekcij nisem več dajala Angeliki, pač pa pridnemu Feliceju. Feliceja družinske skrivnosti niso zanimale, bil je namreč zadovoljen z jadranjem pri Čupi in z raziskovanjem arheoloških najdišč od Glinščice do Devina. V sobi je imel razstavljene čudne kamenine, črepinje antičnih vrčev, tudi kako kost, tako da je Gizela vzkipela, ko je v kopalnici ali kje na vrtu čistil arheološke izkopanine. Gizeli sem večkrat zabičala, naj ga ne nadleguje in celo zmerja, ko kaže takle znanstveni čut, a pomagalo ni dosti. Nikomur nisem zaupala, kar sem mislila: da se gospa Wiesthalerjeva ne zna obnašati kot mati. Bila pa je odlična prijateljica, a lepega dne sem vprašala svojo vest, če sem jaz njej prava prijateljica. Če bi jo bila namreč kakorkoli tisto moskovsko noč prepričala, da najin novi znanec ni nič priporočljivega, zlasti ne zanj, a takrat je Aljoša tako iskreno vzbujal v napol zapiti Gizeli smisel za umetnost, da sem se jaz oddaljila od poskusa, ki je meni izpodlel.

Bala sem se še nečesa: če bi njen soproj izvedel, kaj se z njo dogaja, bi ne imel nobenega dvoma - odselil bi se z mladenko, ki se ji je moral odpovedati zaradi okoliščin, in zaradi mojih zvijač. Tega se dodobra zavedam. Verjetno je kdaj mimogrede tudi slišal, da je ženi "postal podpes", kar ga je neverjetno dirnilo, o čemer se je ona šalila tudi že z drugimi znanci. Manjkala je samo še korespondenca z ljubezenskimi izjavami.

Kljub temu, da sem se Angeliki kolikor mogoče izognila ali bila vedno v njeni prisotnosti vstric z drugimi, je Angelika kaj kmalu našla priložnost, da sva se v avtobusu znašli med tuje govorečimi:

"Gospa, zdaj pa kar na dan z resnico: kakšen je ta važni Aljoša?"

"Dete zlato, o kom mi govoriš prav res ne vem!"

Grenko se mi je posmehnila:

"No, spomnite se letošnjega potovanja v Moskvo!"

"Ah, kdo ima v glavi vse neznance, ki jih na mojih potovanjih srečujem! Veš, medtem sem bila celo na Andamanih!"

(dalje)

Peter Merkuš

Iz spominov na starše

(XXXI.)

O d konca februarja do polovice aprila smo imeli skoraj vsak dan en alarm za drugim, tako da je postajalo vedno težje, kaj pametnega početi. Ves marec so se v šoli vrstile šolske naloge in v prvi polovici aprila ustno izpraševanje, ki ga je velikokrat prekinil alarm. Pogosto je manjkal električni tok, tudi ves dan in celo noč. V tem primeru seveda sirene niso mogle delovati. Da bi pa mogli biti meščani kljub temu pravočasno obveščeni, so na gradu Sv. Justa namestili velike rogove, ki so trobili signale s pomočjo komprimiranega zraka. Zadostovalo pa je le malo vetra v napačno smer, da jih ni bilo slišati, posebno ponoči ne. Tako so si ljudje pomagali med seboj in so po potrebi obvestili soseda ali druge družinske člane.

Delovanje vseh teh alarmov je začelo pešati, kajti večkrat so sirene ali rogovi tulili šele, ko so letala bila že nad mestom. Ali pa sploh niso več tulili, kot se je na primer zgodilo 4. marca, ko se je prikazalo 17 štirimotornih bombnikov, ki pa za srečo niso spustili nobene bombe, s čimer smo se izognili pravi človeški katastrofi.

Čutiti je bilo, da se vojna nagiba h koncu. Zato so tudi v šoli pospešili spraševanje, da bi zaključili šolsko leto in razdelili spričevala še pred polomom.

Ko sem se 14. aprila (če se dobro spominjam) vračal domov s petico, sem zagledal pred veliko garažo na ul. Massimo d'Azeglio mnogo vojaštva. Skupina antifašistov je namreč izvršila atentat na to garažo, kjer so bili številni kamioni, od katerih je nekaj zgorelo. SS-ovci so prijeli štiri mladeniče in jih na licu mesta obesili. Ko je filobus vozil počasi mimo, so že viseli.

S tisto skupino je sodeloval tudi starejši brat mojega sošolca Doninija, s katerim sem se včasih vozil s kolesom po drevoredih umobolnice. Ob tisti priliki sem zvedel, da so njegove starše aretirali in jih odpeljali v podzemskie celice poveljstva SS na Oberdankovem trgu. Ko sem jih po končani vojni spet enkrat obiskal, so mi pripovedovali, da

so po atentatu prišli k njim SS-ovci, da aretirajo starejšega sina, kateremu pa je uspelo zbežati: skočil je z okna v prvem nadstropju na vrt, stekel med grmovjem do cerkvice (ki še danes stoji, pa čeprav v razpadajočem stanju, blizu izhoda na ul. Valerio) in nato po cesti do ul. Verga pod Školjetom.

Praktično v vseh okupiranih deželah je SS promovirala rekrutiranje prostovoljcev. V Italiji se je pozivu odzvalo približno 20.000 ljudi. Največjo brigado s 15.000 vojaki so najprej poslali v boj proti partizanom v severni Italiji. Ko je bila dobro izurjena in vodena, se je vojaško izredno dobro postavila po robu Američanom blizu Anzia. V naših krajih pa je delovala in postala tragično znana SS-Gebirgsdivision Karstjäger, ki je bila posebno proti koncu vojne zelo raznolika, saj je imela v svojih vrstah celo Italijane in Slovence. Bojevala pa se je med Trstom, Gorico in Vidmom.

V številki 38/1996 ugledne revije Der Spiegel je bila objavljena reportaža "Vojni zločini, Würzburgsko javno tožilstvo raziskuje proti zaenkrat še neznanim SS-storilcem, ki naj bi zverinsko umorili slovenske partizane". Gre za gnusno dejanje, ki se je zgodilo 11. junija 1944 v Idrijskih Krnicah, kjer je SS-Kartwehrrbataillon, ki so ga sestavljali ne samo Nemci, ampak tudi Italijani in Slovenci, umorili

Fasistični propagandni plakati.

skupino partizanov. Na prvi fotografiji o umoru je videti, kako obglavijo partizana, ki ga držita dva pajdaša, potem ko so mu iztaknili oči. Na drugi fotografiji pa je videti samo iznakažene glave, ki so jim rablji v usta vtaknili cigarete. Reporter poroča, da so se rablji po opravljenem delu režali od zadovoljstva, kar je tudi na fotografiji razvidno.

Diktatorja spodbujata otroke na boj!

Med zadnjim šolskim letom druge svetovne vojne se nam je vedno znova pridružil kak nov sošolec. Bili so pripadniki družin, ki jih je vojna vihra pregnala iz rodnih krajev in so se znašli v Trstu. Ker so bili še v šoloobvezni starosti, so jih sprejeli. Medtem ko je večina bila še kar normalna, smo nekoč doživeli tudi nekaj edinstvenega. Novi prišlec, ki je morda zaradi nizke postave zgledal še izredno mlad, nas je presenetil, ko je prišel v šolo v uniformi Črnih brigad, opremljen z brzostrelko in ročnimi granatami, ki jih je spravil enostavno pod klop, da smo ga kar osuplo gledali. Tudi profesor je seveda vse opazil, pa ni nič rekel, ker se je predobro zavedal, v kakšno nevarnost bi nas spravil. Taki mladi fanatiki so v svoji zaslepljenosti bili pripravljeni boriti se do skrajnosti za režim in so predstavljali poslednje rezerve obeh diktatorjev.

20. aprila je bil zadnji Führerjev rojstni dan. Il Piccolo ga je takole naznanjal: "Adolf Hitler dopolnjuje danes 56. leto. V pekoči atmosferi te vojne, ki je, bližajoč se lastnemu zaključku, zadobila videz prakrika, moč volje kljubuje številčni premoči..." Tržačani bi rekli: Vojo, ma no posso. [Rad bi, pa ne morem.]

Očitno so Nemci že zavestno pričakovali polom. To je moral čutiti tudi Hitler v Berlinu, ki se je tega dne zadnjič pokazal izven bunkerja in je neomajno spodbujal otroke, naj se naprej borijo za zmago Reicha... da bi si podaljšal življenje, pa čeprav le za nekaj dni, ali samo par ur! Kot vidimo na sliki, se je njegov učitelj, po katerem se je zgledoval, ravno tako obnašal... morda samo zato, da bi lahko na varnem pričakal vozilo, s katerim bi lahko zbežal.

Zadnji alarm, štiristotretji, je 26. aprila trajal samo eno uro od 12.10 do 13.10.

Nekaj dni je potem bilo za nas vse mirno. Končno niso več padale bombe. V našem mestnem predelu smo jih dobili dovolj. Posebno mi, ki smo stanovali le kakih 25 metrov od mejnega zidu Tovarne motorjev, smo vedno trepetali in bili v veliki nevarnosti, saj je na ta objekt padlo kar 87 bomb! Nemci so za-

čeli natovarjati kamione, a tudi vozove s konjsko ali celo volovsko vprego. Tudi mornarji v ul. Belpoggio so se pripravljali na odhod.

Zadnje dni aprila se je naša družina znašla po sili razmer v svojevrstni situaciji: oče je živel doma, v ul. Locchi, Pavle je bil v bolnici zaradi plevritisa, jaz pa sem bil pri noni v ul. Sette fontane, tako da je vsak od nas doživel zadnje dni bitke za Trst vsaj delno drugače. Kot mlad avstrijski vojak je oče že enkrat doživel zamenjavo oblasti po zlomu avstro-ogrske monarhije. Zato je bila sedanja situacija podobna tedanji. Takrat je upal, da bo Italija prinesla svobodo in pravičnost, kot so jo ob različnih prilikah obljubljali bodisi italijanski politiki bodisi generali. Tokrat je upal, da nas bo Jugoslavija osvobodila rasistične mržnje nacifašizma. Ker se z nama zaradi odsotnosti ni mogel pogovarjati, si je začel zapisovati, kar je doživljal tiste dni. Iz njegovih beležk, ki jih hranim, odkar je '84. leta umrl, lahko razberem, kako je doživljal takratno dogajanje.

Začenja takole: "Slišal sem (Bis.), naj bi se škof pogovarjal, da Nemci ne bi razstrelili pristanišča". Tisti Bis označuje po vsej verjetnosti osebo, ki mu je to zaupala. Nemara je bil to njegov predstojnik Collamarini-Bisogni, ki smo mu v družini pravili enostavno g. Bisogni.

Zapisek je povsem verodostojen, če pomislim, da ko sva se z očetom že februarja in marca podajala v mesto po obrežju, sva opazila, da so še posebno na Riva Grumula izkopali jarke ali večje luknje s površino kakih 2 kvadratnih metrov in dva do tri metre globoke. Po očitno končanih delih sva se jim iz radovednosti približala in ugotovila, da se na dnu svetlikajo podolgovati kovinski zaboji letalskih bomb, kar nam je dalo misliti, da bi ob koncu vojne presneto plesali. Vsakikrat, ko sem šel tam mimo, me je prevzelo veliko spoštovanje do tistih lukenj. A zato da jih ne bi razstrelili, so se z Nemci pogajali tudi drugi, nam manj znani ljudje kot škof Antonio Santin.

Koliko je bilo slovenskih pripadnikov SOE? (II. del)

Ivo Jevnikar

ARHIVI SOE

Veliko gradiva o misijah SOE in njihovih slovenskih članih je najti v britanskem državnem arhivu, ki stoji nedaleč od znamenitega botaničnega vrta Kew Gardens v Londonu. Zelo dolgo je bil znan kot Public Record Office (PRO), aprila letos pa so ga združili z ustanovo Historical Manuscripts Commission in mu ime spremenili v The National Archives (TNA).

Dokumenti o SOE so v več fondih, na primer v fondu Vojnega ministrstva (War Office - WO), ki hrani radijske depeše in sklepna poročila številnih misij.

Ohranjen pa je tudi arhiv same organizacije SOE, ki so jo ukinili leta 1946. O njem pravijo, da ni bil dobro urejen in popisán ter da ga je po vojni opustošil požar. Takrat naj bi se izgubilo do 85% vsega gradiva. Kar je ostalo, pa so nato uredili in je danes dostopno raziskovalcem (pri posameznih fasciklih je oznaka, da jih še zadržujejo zaradi tega ali onega člana zakona o arhivih).

Medtem ko ostajajo arhivi MI6 (obveščevalna služba) trdno zaklenjeni, Britanci postopoma odpirajo javnosti posamezne dele arhivov MI5 (protiobveščevalna služba), v zadnjih letih pa so v devetih obsežnih sklopih skoraj v celoti odprli javnosti dokumentacijo SOE, ki zdaj v arhivu nosi oznako HS.

Tako so odprli gradivo o delu SOE na Daljnem vzhodu (HS 1), v Skandinaviji (HS 2), v Afriki in na Bližnjem ter Srednjem vzhodu (HS 3; sem spada, na primer, tudi Kairo), v Vzhodni Evropi (HS 4; brez Jugoslavije), na Balkanu (HS 5; sem spadajo Jugoslavija, a tudi nekatere misije na Primorskem, ki je uradno še spadalo pod Italijo; fond so odprli januarja 1997), v Zahodni Evropi (HS 6; pod Italijo najdemo tudi nekatere primorske zadeve, pod Avstrijo pa misijo Clowder, ki je v bistvu obtičala na Slovenskem), nato še takratne zgodovinske preglede

in vojne dnevnike SOE (HS 7), dokumente glavnega stana SOE (HS 8) in pa, čisto na koncu, letos spomladi, osebne mape članov SOE (HS 9).

Za prvih šest sklopov so v arhivu izdali posebne tiskane vodnike, za naslednje so popisi na spletnih straneh arhiva, celotno gradivo pa je prikazano v elektronskem katalogu britanskega državnega arhiva.

OSEBNI DOSJEJI SOE

Zadnji sklop dokumentov SOE obsega 13.000 osebnih map pripadnikov te "sabotažne in subverzivne organizacije", kot jo označujejo popisi britanskega državnega arhiva. V njih je jasno zapisano, da je bilo veliko osebnih dosjev med vojno ali po njej izločenih in uničenih, veliko jih je propadlo zaradi vojnih dogodkov ali že omenjenega požara, spet drugi pa so iz arhiva SOE romali na druga službena mesta tistih članov, ki so ostali v tajnih službah oz. sploh v javni upravi. Zapisano pa je tudi opozorilo, da so nekateri dosjeji obsežni, v drugih pa je mogoče samo listič, na primer tak, ki pravi, da obravnavana oseba ni primerna za SOE.

Zaradi varstva podatkov so odprti raziskovalcem le ohranjeni dosjeji že umrlih pripadnikov SOE. Če ni znano, ali so prizadeti živi ali mrtvi, arhiv odpre dosje 100 let po njihovem rojstvu, če pa tudi datum rojstva ni znan, se kot datum rojstva šteje leto 1930. Če je oseba, ki ima dosje v arhivu, živa, si lahko ogleda in kopira dosje (oz. to naroči po pošti) ter ga lahko da na razpolago še drugim, lahko pa tudi pooblasti arhiv, da dosje že pred smrtjo odpre javnosti.

Po pregledu kataloga po internetu se zdi, da imajo izmed slovenskih članov SOE svojo mapo v seriji HS 9 le Ivo Božič, Marijan Fegec in Stanislav Simčič. Kot bomo videli pri nesojenem padalcu SOE Antonu Zupanu, pa se gradivo, podobno osebnim mapi, najde tudi v drugih sklopih arhivov SOE.

Medtem ko še teče postopek za vpogled v mapi Stanislava Simčiča, ki je poslal zadevno prošnjo v London, in Marijana Fegeca, za katero je bilo treba dokazati, da je mrtev, je Ivo Božič že prejel kopijo svoje mape in podpisnemu prijazno dovolil njeno uporabo. Na tem mestu pa je treba izreči zahvalo tudi zelo pri-

jaznemu in hitremu arhivistu Howardu Daviesu, ki je odgovoren za te postopke.

Ivo Božič IN MISIJI HAYDOCK TER LIVINGSTONE

Dosje Iva Božiča, ki nosi oznako HS 9/196/8, je po obsegu zelo skromen, saj mapa vsebuje

ŠKRBINA 2003

Spominsko slovesnost za padle in pobite primorske padalce v Škrbini je letos obogatila okrogla miza ob 60-letnici prvih spustov padalcev. Vaška skupnost Škrbina, za katero je spregovoril predsednik Boris Pipan, in občina Komen, za katero je pozdravil župan Uroš Slamič, sta 8. novembra priredili v bivši šoli pogovor na temo Spomenik za padalce.

Ivo Jevnikar je za uvod orisal nastanek in usodo slovenskih padalskih skupin. Na podlagi dosedanjih raziskav je povedal, da je britanska služba SOE dejansko poslala z bližnjega vzhoda na te-

ren 6, služba ISLD pa 21 Slovencev. Izmed 27 fantov in moških jih je 10 preživel vojni (vsaj o enem izmed njih pa svojci dvomijo, da je res umrl naravne smrti), 2 sta padla v boju, 1 zaradi nesreče med vojno (mina), 1 so ubili srbski, 1 pa slovenski četniki, kar 12 jih je pobila Ozna.

Nato so svoje zanimive spomine pripovedovali bivši padalci Ivo Božič, Stanislav Simčič in Ciril Kobal (četrti še živeči padalec, Venceslav Ferjančič, živi v Argentini). Kratko sta se oglasila še v Trstu živeča zavezniška veterana, bivši pripadnik SOE John Earle in bivši pripadnik OSS Bob Plan.

Na dan, ko se Britanci spominjajo svojih padlih, 11. novembra,

je bila najprej maša za padalce in za domovino v škrbinski cerkvi. Darovala sta jo vojaški vikar v Slovenski vojski Jože Plut in vojaški kaplan Matej Jakopič.

Sledili sta slovesnost pred spomenikom in družabno srečanje v stari vaški šoli.

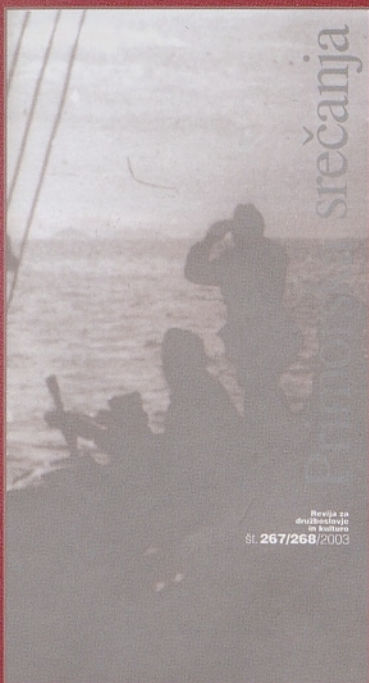
Na proslavi, ki jo je vodila Anka Godnik, so nastopili člani Glasbene šole Sežana in pevski zbor osnovne šole Antona Šibelje - Stjenke iz Komna pod vodstvom Andreje Rustje. Ob spomeniku so bili številni prapori bivših borcev, veteranov vojne za Slovenijo in društva TIGR, letos pa ni bilo častne vojaške straže. Veleposlaništvo Velike Britanije v Ljubljani je zastopal konzul David Blogg, veleposlaništvo Združenih držav Amerike pa vojaški ataše podpolkovnik Rick Runner. Položenih je bilo pet ven-
ceev.

Navzoče je pozdravil komenski župan Uroš Slamič. Nato so govorili bivši padalec Stanko Simčič, ameriški ataše Runner, predstavnik Zveze združenj borcev Marko Kosin, pobudnik škrbinskih komemoracij John Earle, veteran OSS Bob Plan in bivši padalec Ivo Božič.

Levo zgoraj: ameriški vojaški ataše v Ljubljani podpolkovnik Rick Runner pozdravlja udeležence (foto Alessandro Fegez). Zgoraj: pred rojstno hišo pogrešanega padalca Miloša Adamiča v Škrbini. Od leve ameriški vojaški ataše Rick Runner, veteran OSS Bob Plan, veteran SOE John Earle in bivši padalec Ivo Božič (foto Alessandro Fegez).

PADALCI IN 60-LETNICA PREKOMORSKIH BRIGAD

Primorskih padalcev so se spomnili tudi na osrednji proslavi ob 60-letnici prekomorskih brigad, ki je bila 5. oktobra v Kopru.

Ob tej priložnosti je izšla št. 267-268 Primorskih srečanj. Dobrih 50 strani je namenila jubileju. Med drugim je svoje spomine objavil bivši padalec Ciril Kobal, ki ni zamolčal lastne povojne aretacije in tragične usode mnogih tovarišev. Iz Mladike (kar pa, žal, ni omenjeno) so ponatisnjeni spomini prekomorca-tankista Radislava Kosovela.

Na proslavi v Kopru sta govorila obrambni minister Anton Grizold in predsednik Osrednjega odbora prekomorskih brigad, publicist Miro Kocjan, ki je podrobno orisal nastanek, razvoj in vlogo prekomorcev. Sorodno besedilo, ki pa ga je za proslavo predelal (delna objava je v Primorskem dnevniku 7. okt. 2003), prinašajo omenjena Primorska srečanja.

Kocjan se v govoru ni izognil temni plati preteklosti. Ko je povedal, da je v Jugoslaviji nastal "despotski sovjetski režim, mestoma hujši od sovjetskega," je omenil, da je vrsta prekomorcev postala na mah takorekoč sumljiva. Več kot 40 prekomorcev so povsem neupravičeno zaprli, nad 600 pa jih je bilo pod stalnim nadzorstvom. Prekomorcem so šele 25 let po vojni začeli priznavati pokojninski status.

"Vrhunski primer ne samo obsodbe vrednega, marveč varnostno tudi topoglavega odnosa," je še dejal Kocjan, "pa je bil tisti, ki je zadel sku-

pino primorskih padalcev, ki jih je zavezniško poveljstvo spustilo spomladi leta 1943 na primorska tla, da bi sporazumno s partizanskimi poveljstvi bolj pospešeno razvijali operacije proti tujemu zavojevalcu. Brž po vojni so jih zaprli, nekaterim je uspelo pobegniti, druge pa so pogubili in je za njimi izginila vsaka sled. Pa je dejansko šlo za prvo junaško prekomorsko skupino. Previdnost je kajpak lepa in pogosto potrebna lastnost, toda tedanja k sreči kratkoročna politika, da je vsak drugi prebivalec, kakor se je sicer primitivno govorilo in sklepalo, sumljiv, dejansko ni zaslužila pohvalnih atributov."

le dva dokumenta na skupno treh straneh. Tisti, ki se zanimajo za junaško in tragično zgodbo primorskih padalcev, pa kljub temu na njih najdejo kar nekaj pomembnih podatkov.

Prvi dokument je posvečen popisu Božičevih anagrafskih, fizičnih in vojaških podatkov. Tako je tudi (pozneje, na roko) zabeleženo, da ima jugoslovansko državljanstvo. Nadalje beremo, da je bil vpoklican v italijansko vojsko marca 1940, novembra 1940 je bil ujet v kraju Bardia. Leta 1941 je ušel in se priključil poljski vojski, junija 1941 pa jugoslovanskim silam. Najprej je bil prostak, oktobra 1942 je postal desetar, februarja 1943 pa narednik. Januarja 1942 je opravil tečaj radiotelegrafije, novembra 1942 pa padalstva. Bil je na tečaju vojaških spretnosti. Našteta so vsa njegova cepljenja.

Omenjata se tudi obe misiji, za kateri je bil določen. Za operacijo Haydock se je 7. januarja 1943 pomaknil iz Hajfe v Kairo, iz Kaira pa je

šel 4. februarja naprej, vendar so operacijo odpovedali. Iz Božičevih in Simčičevih spominov vemo, da sta šla takrat z angleškim častnikom Deakinom na Malto, da bi ju s podmornico prepeljali do istrske obale.

Nadaljeval je z radiotelegrafskimi vajami in se zadrževal tako v Palestini kot v Kairu. Dne 6. julija 1943 so ga iz Kaira poslali na letališču v Derno, 18. julija pa je odšel z misijo Livingstone.

"MOŽNOST NADALJNJE UPORABE ZA ANGLIJO: NE"

Drugi dokument v Božičevi mapi je 16. oktobra 1944 na roko nekoliko površno izpolnjeni obrazec za ugotavljanje morebitnih britanskih povojnih obveznosti do članov SOE.

Navesti velja odgovore na nekatera vprašanja:

DATUM, KO SE JE KONČALA SLUŽBA: *Takoj po prihodu na teren, 19. jul. 43. Je pri*

glavnem štabu 9. korpusa.

OCENA LOJALNOSTI: Pridružil se je partizanom v Sloveniji. Ko je bil z misijo, je trdo delal in bil pogumen.

MOŽNOST NADALJNJE UPORABE ZA ANGLIJO: Ne.

PREDLAGANE NAGRADE: Nobena.

PODROBNI RAZLOG: Je Makedonec in se domneva, da je izkoristil to organizacijo, da se je mogel vrniti v svojo domovino.

ZA NEKATERE PA SO PADALCI ŠE VEDNO VOHUNI...

Angležem je bilo torej takoj jasno, da jih je Božič zapustil, ker se je hotel boriti na strani slovenskih partizanov (pa čeprav so ga označili za Makedonca...). V internem dokumentu, ki je za širšo javnost še vedno tajen, so suho zabeležili, da z njim ne morejo več računati.

Med tistimi, s katerimi je padalec Božič v vojnih letih skupno tvegaj življenje, pa je Ozna vzdrževala sum, da so on in ostali padalci, ki so se pridružili partizanom, britanski agenti, ki bodo ob pravem času pokazali svojo barvo. Sledil je znani, krvavi obračun.

In predsodki živijo dalje. Še septembra letos je dober prijatelj Aleksandra Rankovića, mož, ki velja za poznavalca mnogih jugoslovanskih zakulisij, objavil naslednjo razlago zgodbe o padalcih: "Angleška strategija je predvidevala, da bo že ob koncu 1944. leta prevzela nadzor nad prisotnostjo partizanskih enot v severnem delu Jugoslavije. Da bi to dosegli, so se Angleži poslužili italijanskih vojnih ujetnikov slovenske narodnosti, izurjenih v Egiptu, ki so izhajali iz takratne Julijske krajine. Bili so in ostali pod poveljstvom angleške komande. Kot rodoljubi so bili prepričani, da se borijo proti nemški vojski. Niso razumeli, da jih je jugoslovanska vojska imela za obveščevalce Angležev v slučaju morebitnega spopada z novo Jugoslavijo. Znašli so se v nesrečnih okoliščinah in postali žrtve obvez, ki so jih sprejeli." (Ljubomir Sušič, Spomini in razmišljanja, 32. del, Primorski dnevnik, 7. sept. 2003, str. 22.)

Ni kaj, leta in leta objavljanja dokumentov in pričevanj ne zaležejo. Padalci so bili pač sami krivi za svojo usodo, no, nekaj so pripomogle tudi "nesrečne okoliščine"...

(se nadaljuje)

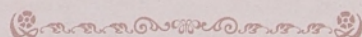
Vladimir Kos

Nevaren psalm v Strunjanu

*Gospod vse zgodovine, Bog skrivnosti!
Slovenec nam državo si naklonil:
prisrčna hvala Ti - okov smo prosti,
čeprav iz tu in tam srebrnih spon...*

*Ni dosti nas in vsak je dragocenost.
Stoletja si ohranil nam naš narod!
Hvaležnost Tebi, našo zadolženost,
Kraljica naša naj spreminja v dar.*

*Po Njej izročamo še prošnjo eno
(nevarnost ji izzivajo besede);
naj - kot doslej - jo krije molk s kopreno.
A Ona ve. Njen Sin obvlada svet.*

Aleksander Furlan

Jesen na Krasu

*Kamor pogledaš, povsod je lepo.
Trte in njivo en zidek meji
pod cesto se travnik v borih zgubi.
V barvah jesenskih počiva oko.*

*Sramežljivo v drevju je skrita
cerkvica mala, s skrljami krita.
Ta biser kamniti na Krasu sameva,
v njem se še moli in Bogu se peva.*

*Danes je cerkev polna ljudi,
prišli so od daleč in z bližnjih vasi,
pravičnemu v zadnji pozdrav in poklon,
kjer v senci je njeni našel svoj dom.*

*Utišal je mežnar zvonove,
odšli so pogrebci na svoje domove.
Še malo postanem, da sliko si vtisnem v spomin.
Jutri bo spet se vrtel vsakdanjosti mlin.*

Mitja Petaros

Ali smo pred spremembo slovenskih državnih simbolov?

Odkar je postala Slovenija samostojna država, se več ali manj redno pojavljajo v javnosti pomisleki glede ustreznosti sedanjih slovenskih državnih simbolov, katerih oblika in vsebina je določena in opisana v 6. členu ustave (njihovo uporabo pa razčlenjuje zakon, ki ga je državni zbor izglasoval leta 1994). 9. junija letos je slovenski parlament razpisal posebni anonimni natečaj za oblikovanje možnih elementov novih državnih simbolov. Poudarili so, da bi morebitne spremembe državnih simbolov lahko naredile Slovenijo ob bližnjem vstopu v Evropsko unijo bolj prepoznavno in nezamenljivo z drugimi državami. Zato so sestavili tudi posebno ocenjevalno komisijo, da bi pregledala ustreznost predlogov natečaja in jih ocenila. Komisijo so sestavljali: predstavnik naročnika natečaja - poslanca France Cukljati (SDS) in Jožef Školč (LDS), nato dr. Stane Bernik - profesor na Oddelku za oblikovanje Akademije za likovno umetnost Univerze v Ljubljani, dr. Peter Pavel Klasinc iz Društva Heraldica Slovenica in mag. Boris Podrecca iz Društva oblikovalcev Slovenije, kot strokovnjaki. Predloge so predstavili in nagradili v Ljubljani 28. oktobra 2003.

Prvo nagrado za novi grb, zastavo in državni simbol so podelili oblikovalcu Dušanu Jovanoviču iz Kopra (ki sicer dela in ustvarja v Helsinkih na Finskem). Drugo nagrado je za celovito rešitev dobil Klemen Rodman iz Žirovnice; tretje mesto pa je komisija razdelila na posamezne elemente: Valt Jurečič je bil nagrajen za grb, Igor Rehar za zastavo, medtem ko je bil za državni simbol izbran predlog Gorana Tomiča in Aleša Galičiča (vsi so iz Ljubljane). Na natečaj je prispelo kar 250 različnih predlo-

gov, zaradi neustreznosti razpisu pa so jih kmalu izločili 106. Poleg omenje-

nih nagrad je komisija podelila tudi štiri častna priznanja. Naj omenimo, da je bilo za prvo nagrado predvidenih 3,9 milijoma tolarjev, za drugo polovico manj oz. 1,8 milijona, tretja nagrada pa je veljala 900.000 slovenskih tolarjev.

Stane Bernik, predsednik ocenjevalne žirije, je med predstavitvijo nagrajenih predlogov povedal, da je komisija upoštevala simboliko, pravila heraldične stroke in splošno estetiko, da bi lahko čim boljše predstavili mlado državo z mešanico tradicionalnega in sodobnega oblikovanja. Komisija je po mnenju večine članov izbrala rešitve, ki so se najbolj bližale prej omenjenim pravilom. Končna odločitev pa je bila večinska, torej člani žirije niso odločili soglasno (baje se z izbranimi rešitvami ni strinjal dr. Peter Pavel Klasinc). Slovenska javnost je izbrane nove simbole sprejela dokaj začudeno, nekateri pa so bili nad predlogi skoraj ogorčeni, češ da se sploh ne povezujejo na slovensko zgodovino in tradicijo.

Do tu kronika ob predlogih novih simbolov. Naj si v nadaljevanju dovolim še kratko osebno mnenje. Najprej me moti to, da si je del slovenske javnosti in politikov želel spremeniti slovensko zastavo (ki je bila podobna današnji, odkar obstaja). Tudi dejstvo, da je slovenska država premalo prepoznavna zaradi barv lastne zastave (saj je barvno sosledje popolnoma enako slovaški in ruski trobojnici), je lahko resnično, a popolnoma nepomembno. Saj že Italija ima zastavo, ki je zelo podobna mehiški in skoraj popolnoma enaka irski zastavi (po pravici povedano predstavljajo danes Irsko zastavo z oranžno barvo in ne z rdečo, a oranžna barva zgodovinsko sploh ne obstoja ne v heraldiki ne v veksiloloških pravilih, to barvo so

začeli uporabljati le v zadnjih desetletjih, zato lahko smatramo, da sta si zastavi enaki); ko izobesijo madžarsko zastavo navpično (po vseh pravilih se smejo zastave izobešati bodisi vodoravno ali navpično - v stilu bander), jo lahko tudi zamenjmo z italijansko, a nikogar to ne moti... Po

Prvonagrajeni predlog za nov slovenski grb, zastavo in državni simbol.

Drugonagrajeni predlog: bel krog na modri podlagi.

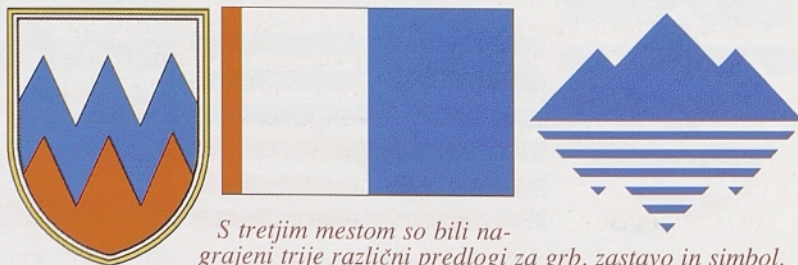
svetu je ogromno primerov zastav, ki so si podobne ali celo skoraj enake (saj izobešajo svoje zastave ne le države, ampak imamo celo občinske, mestne, pomorske zastave ipd.). Nihče pa si zaradi podobnosti s kom drugim ne spreminja svojih tradicionalnih barv. Zastava italijanske države ni niti starejša kot npr. slovenska, saj je nastajala v podobnih časih (ob pomladi narodov) in jo v sedanji obliki uporabljajo le od proglasitve republike dalje (niti 60 let torej). Nikogar pa to ne moti, obratno, današnji italijanski politiki zelo poudarjajo pomembnost, ki jo ima "tricolore". Sploh pa ne razumen, zakaj bi ne smel imeti za svojo slovensko trobojnico, ki jo je v naših krajih še pod avstro-ogrsko oblastjo včasih izobešal moj ded oz. nono... Podobne misli se mi porajajo ob spremembi slovenskega grba, ki ga uporabljamo od osamosvojitve matične države dalje. Res se ne sklada z vsemi heraldičnimi pravili, a vsaj vsebuje pristne slovenske elemente (npr. podobo Triglava, tri zlate šesterokrake zvezdice iz grba Celjskih grofov, oris morja in rek ipd.) in barve. Ker je zelo geometrijsko narisano, je lahko tudi precej "moderen"... Uporabljamo ga že 12 let in nastal je ob sami osamosvojitvi naše države... Ne vidim razloga, zakaj naj bi ga zamenjali z nekim drugim, ki vsega tega nima...

Naj še na hitro pojasnim svoje dvome glede usreznosti novih simbolov, ki jih je nagradila ocenjevalna komisija. Predlog, ki je dobil prvo nagrado, ima le barve, ki se sklicujejo na slovensko zgodovino. Vse ostalo je verjetno tudi lepo grafično utemeljeno, a priznati je treba, da ne vidim, kako bi lahko predstavljalo neko državo in vse njene prebivalce, ki bi se morali s takim znakom istovetiti in bi morali biti nanj ponosni (na prvi pogled se zdi, da je zastava del televizijskega ekrana, na katerem ni slike in podobe poskakujejo, ker ni prave frekvence...). Drugonagrajeni predlog mi je popolnoma nejasen. Poskus, da bi na novo definirali slovenske simbole, ni zadel v črno. Sploh ni nobenega slovenskega simbola! Bel krog naj bi simboliziral večnost, neskončnost in enotnost, a

lahko se tudi zdi, da je le bel prstan na modri podlagi ali ničla oz. črka O (taka zastava bi lahko bila podobna tudi sončnemu mrku, tako da bi imela popolnoma obraten pomen od japonske zastave)... Malo preveč je ta zastava podobna tudi zastavi Evropske unije, saj je tu razlika le v krogu (poln krog namesto dvanajstih zvezd v krogu), še dobro, da bi radi zamenjali današnjo slovensko zastavo, ker je preveč podobna kakšni drugi...

Tretjevršeni predlogi so tudi nekoliko "čudni": po mnenju žirije je dvobarvni heraldični trirog na beli osnovi pravilno zastavljena rešitev za grb, ni pa najboljša, saj grboslovna pravila določajo, da ni primerno, da postavimo barvo nad barvo (ločevati bi ju morala kovina oz. zlata ali srebrna barva). Zastava, ki je zasedla tretje mesto, pa se zdi slabo izrisana francoska zastava, saj ima le del rdečega polja. Predlog državnega simbola pa je bolj podoben reklamni kakšne firme kot pa Triglavu, ki se odseva v malo preveč umirjenih vodah.

Ni nujno, da bodo zgoraj opisani nagrajeni simboli postali novi razpoznavni znaki naše države. O tem se bo morala najprej opredeliti ustavna komisija, ki pa bo lahko upoštevala vse prispevke, in ne le nagrajenih (zakaj pa je bila torej potrebna strokovna žirija?). Potem bi razprava prišla do državnega zbora. Za dokončno spremembo pa mora za določeni konkretni predlog glasovati vsaj dve tretjini poslancev, tako bi se spremenil tudi člen ustave. Pot je torej še zelo dolga in upamo, da bo poslance in razne umetniške ustvarjalce, ki bi želeli na vsak način spreminjati slovenske simbole, medtem srečala pamet. Nekaj denarja pa so v ta namen že potrosili, zakaj toliko, pa je tudi nekoliko skrivnostno (osebno se mi zdijo nagrade za prva tri mesta zelo visoke, če upoštevamo dejstvo, da ni nikjer zagotovljeno, da bodo nagrajeni simboli sploh uporabljeni. Kot primer: avstrijski umetnik, ki je narisal vse evro bankovce, ni za udeležbo na evro-natečaju sploh dobil nobene denarne nagrade, ampak le čast, da so izbrali njegov izdelek...). Včasih se res nekam čudno vse premika...

S tretjim mestom so bili nagrajeni trije različni predlogi za grb, zastavo in simbol.

Antena

UMRL NEVIN BIRSA

V Braniku, kjer se je rodil 25. avgusta 1947, so 1. oktobra pokopali pesnika Nevina Birso. Od leta 1970, ko je izšla knjiga Elektronke v očeh, je izdal več kot deset zbirk. Zadnja, Modrijan ali klovn, je izšla pri založbi Jutro v Ljubljani.

PASTORALNI OBISKI NA GORIŠKEM

Goriški nadškof msgr. Dino De' Antoni z intenzivnimi pastoralnimi obiski podrobno spoznava ljudi in kraje, ki o mu bili zaupani. Tako je bil od 22. do 27. septembra na pastoralnem obisku v slovenskem pastoralnem središču, kar mu je nudilo priložnost, da je obiskal tudi sedeže skorajda vseh slovenskih šol, ustanov in različno usmerjenih društev v mestu. Ravno tako je nato nadaljeval z obiski po župnijah v predmestjih in na podeželu.

UMRL MISIJONAR IVAN ŠTANTA

Na Madagaskarju, kjer je delal več kot tri desetletja, je 10. novembra umrl misijonar, član turinske province lazaristov Ivan Štanta. Rodil se je v Mirnu pri Gorici 18. marca 1933 in se šolal v Italiji. V duhovnika je bil posvečen leta 1959 v Genovi. Na "rdeči otok" je odšel leta 1962. Med drugim je s sobrati postavil vas za gobavce, veliko je delal z invalidi, zaporniki in ustanovo Karitas. Zaradi tega je imel tudi težave z oblastmi in se je kdaj znašel v zaporu. Pisal je lirične pesmi.

PREDEL 1809

Pri Mohorjevi je izšla nova zgodovinska študija Vasje Klavore. Če je avtor zaslovel po knjigah o soški fronti, je tokratni dal naslov Predel 1809: avstrijsko-francoski vojni spopadi na slovenskem narodnostnem ozemlju.

CECILIJANKA IN PESEM JESENI

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je bila 22. in 23. novembra 45. revija pevskih zborov Cecilijanka, ki jo prireja Zveza slovenske katoliške prosvete. Posvetili so jo spominu prezgodaj preminule Anke Černic. Skupno je nastopilo 18 zborov, od tega 10 goriških, ostali so bili gostje s Tržaškega, iz matične Slovenije, Benečije in Koroške ter italijanski zbor. Občinstvo so pozdravili goriški župan Vittorio Brancati in podpredsednica ter predsednik ZSKP Franka Padovan in Damjan Paulin.

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta pa je 30. novembra na Pomorski postaji priredila svojo 38. revijo, ki se zadnja leta imenuje Pesem jeseni. Nastopilo je devet tržaških zborov. Občinstvo je nagovoril predsednik ZCPZ Zorko Harej.

40 LET ZCPZ

Dva prizora s praznovanja ZCPZ v nekdanjem Narodnem domu (foto KROMA).

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je 15. novembra praznovala svojo 40-letnico v nekdanjem Narodnem domu v Trstu. Prebrali so pismo ob jubileju predsednika dr. Zorka Hareja, ki je bil zadržan zaradi bolezni, Berta Vremec je nato podala prikaz dela ZCPZ, Saša Martelanc pa je predstavil obsežno 4. številko glasila-zbornika Glas naših zborov. Ob številnih izrečenih čestitkah je organizacija prejela plaketo Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Zapeli so otroški zbor Slomšek iz Bazovice pod vodstvom Zdenke Križmančič, solopevki Matejka Bukavec in Dana Furlani in Združeni zbor ZCPZ pod vodstvom Edija Raceta.

Začela se je sezona ponedeljkovih večerov v DSI

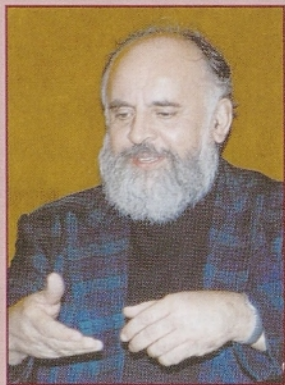

Mirella Urdih in inž. Peter Merku o mednarodni diplomaciji sprave Japonske (levo); dr. Edi Kovač o Nietzscheju (v sredini); Bojan Pavletič in Dušan Rebolj z revijo Kras (desno).

Prvo srečanje v Peterlinovi dvorani je bilo v ponedeljek, 29. septembra, ko je predaval inž. Peter Merku na temo "Mednarodna diplomacija sprave - primer Japonske". Naslednji ponedeljek je bil 6. oktobra. Gost večera je bil filozof dr. Edi Kovač, ki je predaval o "Nietzschejevem iskanju večnosti". V ponedeljek, 13. oktobra, pa je bila na vrsti revija Kras, ki so jo predstavili urednika Dušan Rebolj in Ida Vodopivec ter Bojan Pavletič. V ponedeljek, 20. oktobra, je bil gost DSI pisatelj in publicist Vinko Ošlak, letošnji dobitnik Rožančeve nagrade za esejistiko. Avtor knjige "Bodi, kar si!" je poslušalcem orisal svoj pogled na filozofijo narodne zavesti. Zadnji ponedeljek v oktobru je društvo posvetilo srečanju s pesnikom in filozofom Vladimirom Kosom, misijonarjem na Japonskem. Urednik Družine dr. Janez Gril je predstavil avtorja

pravkar izšle knjige "Filozofija naš vsakdanji kruh. 99 napotkov za lahko filozofiranje". Prvi ponedeljek v novembru je bil zaradi praznika sv. Justa šele 10. novembra. Večer so posvetili dvema ustvarjalcema, in sicer Zori Tavčar in Rafku Dolharju, ki letos praznujeta vsak svojo okroglo obletnico. Ob tej priložnosti sta izdala vsak svojo knjigo: pri Mohorjevi družbi v Celovcu je izšla Dolharjeva knjiga Odbrani listi, ljubljanska Družina pa je Zori Tavčar ponatisnila dopolnjeno izdajo njene knjige Ob kresu življenja. Oba avtorja je predstavila prof. Marija Cenda, Matejka Peterlin je podala nekaj odlomkov iz knjig, Rafko Dolhar pa je ob tem odprl tudi razstavo svojih umetniških fotografij.

Društvo slovenskih izobražencev vabi na kulturne večere vsak ponedeljek v sezoni, ki traja od oktobra do junija.

Pisatelj in publicist Vinko Ošlak (levo); pesnik in filozof Vladimir Kos, avtor knjige "Filozofija naš vsakdanji kruh" (v sredini); na desni prof. Marija Cenda in slavljenca Zora Tavčar in Rafko Dolhar.

KNJIŽNI DAR GMD

Goriška Mohorjeva družba je 21. novembra predstavila v Katoliški knjigarni v Gorici svoj knjižni dar za leto 2004. Tradicionalni bogati in lepo oblikovani Koledar je na 272 straneh tudi tokrat uredil dr. Jože Markuža. Tržaška publicistka in zgodovinska raziskovalka Lida Turk se je predstavila s proznim prvencem Le šepet je, ki ga slišimo o Njem. Tržaški igralec Adrijan Rustja je napisal svojo avtobiografijo Rodil sem se v soboto, vso prepleteno z življenjem Slovenskega stalnega gledališča. Pisatelj Zorko Simčič pa je doživel ponatis alegorične povesti Trije muzikantje ali povratek Lepe Vide. Ilustriral jo je Hijacint Jussa.

UMRL DR. DRAGO MEZE

V Ljubljani je 7. oktobra umrl nekdanji upravnik in dolgoletni sodelavec Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti dr. Drago Meze. Rodil se je v Ljubljani 26. januarja 1926. Napisal je vrsto razprav o geomorfologiji, naravnih nesrečah, hribovskem kmetijstvu in drugih vprašanih. Več let je bil glavni urednik Geografskega vestnika.

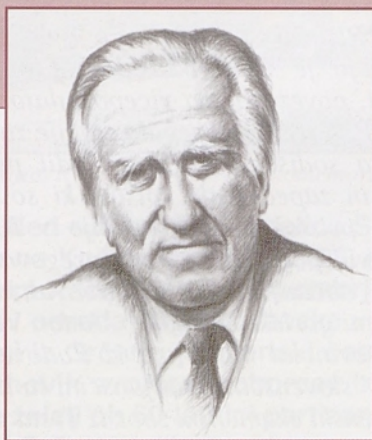
BARVE SOJNOSTI

Iz tiskarne Delo v Ljubljani je prišel monumentalni pregled dosedanjega umetniško teološkega dela p. Marka Rupnika Barve sojnosti, in sicer v slovenski, italijanski, angleški in španski izdaji. Slovensko izdajo je založilo koprsko Ognjišče. Uvod v knjigo so napisali kardinal p. Carlo Maria Martini, teolog in zdaj kardinal p. Tomáš Špidlík, pravoslavni teolog Olivier Clément in umetnostni zgodovinar Crispino Valenziano. Ob izbornih barvnih reprodukcijah pa v knjigi, ki šteje 288 strani velikega formata, tudi z besedo spregovori p. Rupnik.

Predstavitve slovenske izdaje je bila 17. novembra v cerkvi sv. Marka v Kopru, kjer je v razgovoru, ki ga je vodil urednik Božo Rustja, p. Rup-

nik spregovoril ne le o veri in umetnosti, temveč tudi o svoji tamkajšnji veliki mozaični poslikavi prezbiterija, ki je nastala letos s pomočjo članov ateleje Centra Aletti.

Urednik prof. Justin Stanovnik, kot ga vidi Henrik Krnec.

**Teharje 2003
in jubilejna Zaveza**

Na Teharjah je bila bila 5. oktobra obletna maša za tamkajšnjih 4.000 pokojnih žrtev komunistične represije. Somaševanje je vodil mariborski pomožni škof dr. Anton Stres. Govor pa je imel podpredsednik Nove slovenske zaveze dr. Tine Velikonja.

Glasilo tega društva, Zaveza, je skupno z informativno prilogo Mi med seboj septembra doseglo 50. številko. Revija ima sedež na Beethovnovi 5 v Ljubljani, izhaja četrtletno, ima pa tudi spletno stran. Njen glavni urednik je prof. Justin Stanovnik, urednica priloge je Blaža Cedilnik. Tiska se v 2.500 izvodih (1.555 jih gre naročnikom v Sloveniji, 94 po Evropi, 365 preko oceanov, ostalo se prodaja ali deli ročno). V jubilejni številki se med drugim urednik in glavni sodelavci predstavljajo v besedi in portretih, ki jih je narisal Henrik Krnec.

**SLIKAR VELIČKOVIĆ
V TRNOVCU**

Srbski slikar Vladimir Veličković, ki že dolgo ustvarja v Parizu, je 27. septembra odprl razstavo Prvi angel apokalipse na Škerkovi domačiji v Trnovci. Ob odprtju je igral čelist Vasja Legiša, spregovorila pa sta umetnostna kritika Zoran Kržišnik in Claudio Martelli.

**HVALEŽNICA 2003
V TRŽAŠKI STOLNICI**

Letošnja Hvaležnica, ki je priložnost za vsakoletno srečanje slovenskih vernikov tržaške škofije s škofom v stolnici pri Sv. Justu, je bila 16. novembra. Somaševanje je vodil škof msgr. Evgen Ravignani, ki je v pridigi povzel nekaj pastoralnih razmislekov in predlogov, ki posebej zadevajo slovenski del škofije in so prišli na dan na nedavnem II. tržaškem škofijskem zborovanju. Združene zборе je vodil Edi Race, otroški zbor Kraški cvet iz Trebč pa s. Karmen Koren. Kmetovalci so k oltarju prinesli darove zemlje, vidno so bili prisotni tudi skavti, skavtinje in noše.

O nas za Italijane

Mlada tržaška raziskovalka Vida Valenčič je pri goriškem sedežu Slovenskega raziskovalnega inštituta izdala zelo živahno, preprosto, a bogato dokumentirano in ilustrirano knjižico ***Botta e risposta sugli sloveni in Italia***, kar bi lahko prevedli kot Vprašanja in odgovori o Slovencih v Italiji. Namenjena je predvsem mladim pripadnikom večinskega naroda. V kratkih poglavjih in z odgovori na vprašanja avtorica predstavlja vse najpomembnejše vidike življenja narodne skupnosti in njene probleme.

NAGRAJENA STANKA SOSIČ ČUK

Tržaška šolnica, socialna in javna delavka, openska didaktična ravnateljica Stanka Sosič Čuk je za življenjsko delo v Ljubljani prejela državno nagrado za področje šolstva.

KARDINAL ŠPIDLÍK

Ob zadnjem konzistoriju je bil sprejet v kardinalski zbor skoraj 84-letni češki jezuit Tomáš Špidlík. Gre za znanega teologa, ki se trudi za razumevanje vzhodne duhovnosti in za to, da bi Cerkev dihala z obema kriloma pljuč, zahodnim in vzhodnim. P. Špidlík je velik prijatelj Slovencev in velja za duhovnega očeta našega rojaka, teologa in umetnika p. Marka Rupnika. Več njegovih del je prevedenih v naš jezik, sam pa živi in dela v Centru Ezio Aletti v Rimu, ki ga vodi p. Rupnik. Imenovanje za kardinala je torej tudi izredno ugledna potrditev dragocenega poslanstva Centra Aletti.

P. CORTESE BLIŽJE OLTARJU

Beatifikacija p. Corteseja v Rižarni.

V tržaški Rižarni je bila 15. novembra slovesnost ob koncu škofijskega dela beatifikacijskega postopka za minorita iz bazilike sv. Antona v Padovi p. Placida Corteseja (Cres 1907 - Trst 1944).

Ta odlični spovednik, duhovni voditelj in verski časnikar (bil je glavni urednik mesečnika *Il Messaggero di S. Antonio*) je med vojno zelo veliko pomagal slovenskim in hrvaškim internirancem v fašističnem taborišču v Chiesanuovi (Padova), Judom, političnim preganjancem, pobeglim zavezniškim vojnim ujetnikom in drugim potrebnim. Bil je v stiku tudi z italijanskimi odporničskimi skupinami in češkimi vojaki v severni Italiji ter s slovensko obveščevalno skupino Jožeta Golca v Trstu (Vauhnikovo omrežje). Potem ko so ga 8. oktobra

1944 aretirali v Padovi, je sredi novembra 1944 p. Placido Cortese izdihnil v bunkerju gestapa na Oberdankovem trgu v Trstu kot mučenec iz ljubezni do bližnjega, saj na zaslišanjih ni izdal nobenega imena. Njegovo izmučeno telo so po vsej verjetnosti zažgali v Rižarni.

Slovesnost, ki jo je vodil tržaški škof msgr. Evgen Ravignani, povezoval pa vicepostulator p. Tito Magnani iz Padove, je obsegala zadnje zasedanje cerkvenega sodišča, ki ga je vodil prof. Ettore Malnati, in zapečatenje spisov, ki so jih nato ponesli na pristojno kongregacijo v Rim. Poleg škofa in vicepostulatorja so spregovorili direktor tržaških občinskih muzejev dr. Adriano Dugulin, upokojeni goriški nadškof p. Anton Vital Bommarco in provincial minoritov iz Padove p. Luciano Fanin. V slovenščini, italijanščini in latinščini je pel Slovenski ekumenski zbor iz Trsta pod vodstvom prof. Bogdana Kralja. Med slovesnostjo, ki je delno potekala tudi v slovenščini in hrvaščini, sta še Elsa Fonda in Livio Valenčič z branjem odlomkov Cortesejevih pisem in pričevanj podala Cortesejevo življenjsko pot. Med prisotnimi so bili še škof s Krka msgr. Valter Zupan, provincial slovenskih minoritov p. Slavko Stermšek, škofova vikarja za Slovence msgr. Franc Vončina iz Trsta in msgr. Oskar Simčič iz Gorice, nekateri javni upravitelji in pa preživeli sodelavci p. Corteseja Majda Mazovec, Lidia Martini, Adele Lapanje Dainese in Mario Gobbin.

GLEDALIŠKI VRTILJAK

Prizor iz Zvezdice zaspanke v izvedbi Radijskega odra (levo) in gostovanje lutkovnega gledališča Maribor (desno).

Radijski oder je tudi letos, že šestič pripravil svoj gledališki vrtiljak - repertoar za najmlajše. Letos je pobuda stekla v nedeljo, 12. oktobra, v dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu in kot vsa

prejšnja leta zbudila veliko zanimanje otrok in staršev. Abonma predvideva sedem predstav, ki se bodo zvrstile približno enkrat mesečno do marca prihodnjega leta.

Milan Kravanja govori na komemoraciji v Mozlju

Med ruševinami kapelice Sv. Krvi v Mozlju na Kočevskem je bila 28. septembra komemoracija padlih in pomorjenih pripadnikov odreda Jugoslovanske vojske v domovini iz Grčaric (slovenski četniki). Srečanje njihovih svojcev, soborcev in drugih, ki so se želeli ob 60-letnici partizanskega napada na Grčarice, "kočevskega procesa", uradnih usmrtitev in skrivnih pokolov v Mozlju in drugih krajih pokloniti žrtvam, ki še vedno nimajo povsem znanih grobov, sta vodila dr. Boris Kravanja in inž. Davorin Žitnik. Zadušnico sta darovala ljubljanski stolni kanonik Vincenc Prestor, ki je tudi pridigal, in kočevski župnik Anton Gnidovec. Spominski govor je imel Milan Kravanja iz ZDA. Slovesnost so povzdignili kvartet, trobentač in častna vojaška straža.

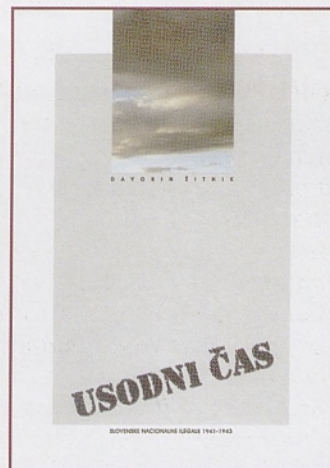
Ob 60-letnici Grčaric

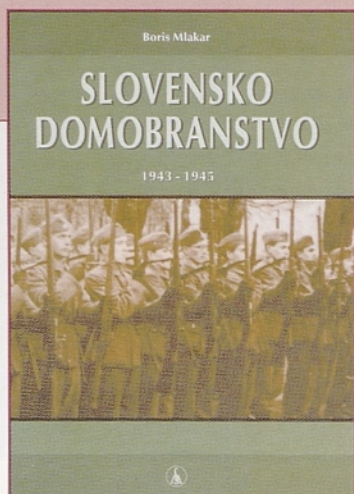
Udeleženci so obiskali tudi morišče pri Mozlju in pa grobove takratnih žrtev na Travnici gori.

Ob slovesnosti so izšle tri nove publikacije o slovenskih četnikih. Inž. Davorin Žitnik je na 74 straneh v samozaložbi izdal knjigo Usodni čas slovenske nacionalne ilegale 1941-1943.

Mirko Oražem je v Ribnici izdal brošuro z naslovom Grčarice zgodovinski kraj. Ob 60-letnici padca plavogardistične postojanke. V njej je poleg svojih zapažanj o takratnem dogajanju v Ribniški dolini zbral več pričevanj, fotografij in dokumentov.

Dušan Lajovic iz Avstralije pa je v samozaložbi izdal brošuro na 40 straneh Nekaj spominov ob 60-letnici tragedije Grčaric. V njej je zbral in ponatisnil nekatere pripovedi preživelih ter njihovih svojcev.

Temeljno delo o domobranstvu

Zgodovinar dr. Boris Mlakar, ki se je rodil leta 1947 v Cerknem in je od leta 1972 zaposlen na Inštitutu za novejšo zgodovino v Ljubljani, je pri Slovenski matici na 544 straneh večjega formata izdal študijo Slovensko domobranstvo 1943-1945, Ustanovitve, organizacija, idejno ozadje.

Gre za temeljno delo o naši medvojni zgodovini. Avtor, ki je široko razgledan po arhivskih vi-

rih, objavah in pričevanjih vseh vpletenih strani doma in po svetu, se je z izrazito željo po trezni in objektivni obravnavi lotil vprašanj, ki so v matični Sloveniji zaradi polstoletnega enoumja, v zamejstvu pa zaradi posebnih razmer še vedno v znatni meri potlačena in tabuirana.

Po pregledu dogodkov po okupaciji aprila 1941 dr. Mlakar obravnava začetek državljanske vojne v Ljubljanski pokrajini, krvavi obračun s protikomunistično stranjo po kapitulaciji Italije, nastanek in organizacijo domobranstva, pojme kolaboracije, protirevolucije in državljanske vojne, razmerje z nemškim okupatorjem, gledanje na zahodne zaveznike, ilegalno in razhajanja v protirevolucionarnem taboru, mednarodnopravne vidike, umik iz domovine, vračanje in usodo domobrancev po koncu vojne ter odgovornosti za poboje, ki so po avtorju primerjalno najhujši v Evropi.

V knjigi je tudi veliko redkega fotografskega gradiva.

UMRL ČASNIKAR MARKO WALTRITSCH

Med oddihom z ženo na Guadalupi je 30. novembra zaradi nesreče umrl goriški časnikar, politik in zgodovinar Marko Waltritsch.

Rodil se je v Gorici 23. julija 1932 in 20 let delal v goriškem uredništvu Primorskega dnevnika. Pred upokojitvijo je bil tudi njegov odgovorni urednik. Pisal pa je še za številne slovenske in italijanske liste ter za tržaški in koprski radio. Njegovo posebno veselje so bile zgodovinske raziskave, zlasti o našem bančništvu in šolstvu na Goriškem. Napisal ali pa uredil je vrsto knjig, zbornikov in brošur, tudi v italijanščini. Zelo dejaven je bil tudi v politiki, in sicer v vrstah prej Demokratske fronte Slovencev, nato pa Socialistične stranke Italije. V letih 1965-90 je bil med protagonisti goriškega upravnega življenja, saj je bil v desetletju 1965-75 pokrajinski svetovalec in odbornik oz. podpredsednik pokrajinskega sveta, nato pa je bil trikrat zaporedoma izvoljen v goriški občinski svet.

PRIČEVANJE ŠKOFA ANTONA VOVKA

Pri Družini v Ljubljani je že v treh natisih izšel izreden dokument o položaju Cerkve in sploh o razmerah na Slovenskem v prvih povojnih letih. Gre za knjigo V spomin in opomin, Osebni zapisi škofa Antona Vovka od 1945 do 1953. Kot avtorja so podpisali kar samega msgr. Vovka (1900-1963), saj je večji del gradiva na 514 straneh njegovega. Gre najprej za njegove opise dogajanja od 5. maja 1945 do konca leta 1953, nato pa za podrobne zapise o pogovorih, ki jih je imel v letih 1945-53 s predstavniki komunističnih oblasti in politične policije. Sledijo še zapisniki Ozne oz. Udbe o škofovih zaslišanjih. Posebno dramatičen je Vovkov opis napada in zažiga, ki ga je doživel leta 1952 v Novem mestu, zaradi katerega se mu je zdravje tako poslabšalo, da je postopoma opustil tudi pisanje. Zapiske je skrival, tako da so jih odkrili šele nedavno.

Spremno besedo je napisal ljubljanski nadškof dr. Franc Rode, Uvod zgodovinar dr. France Dolinar, knjigo pa je uredil in opremil z opombami Blaž Otrin.

ZORAN MUŠIČ V PALAČI ATTEMS

Goriška pokrajinska uprava je v sodelovanju z goriško občino postavila v Palači Attems veliko razstavo slikarja Zorana Mušiča. Kakih 120 del od leta 1946 do marca 2001, ko so nastale zadnje risbe, je uredil kustos Marco Goldin, na ogled pa so do 7. marca 2004.

Slovesnega odprtja 11. oktobra se je z ženo, ki je ravno tako slikarka (Ida Cadorin Barbarigo), udeležil tudi umetnik, pa čeprav na vozičku (letnik 1909!). Spregovorili so številni predstavniki oblasti, izšel pa je tudi obsežen katalog, zaenkrat v italijanščini. Napovedana je tudi slovenska izdaja, napisi ob slikah v dvoranah pa so dvojezični.

Umrla vzgojiteljica Felicita Vodopivec

V bolnišnici na Katinari pri Trstu je 30. oktobra umrla tržaška vzgojiteljica in javna delavka Felicita Vodopivec. Rodila se je 20. septembra 1912 v Trstu, z družino delila begunsko usodo v Jugoslaviji, nakar se je leta 1934 vrnila v rojstno mesto. Opravljala je različne službe in se nekaj časa preizkusila tudi v samostanu, vendar je svoj pravi poklic po vojni našla kot vzgojiteljica v slovenskih vrtcih na Tržaškem. Bila je dejavna v verskih, dobrodelnih in kulturnih ustanovah, delala za širjenje ekumenske misli in pisala za *Katoliški glas*, *Novi glas* ter druge liste.

20 LET KULTURNIH IZMENJAV MED KOROŠCI IN PRIMORCI

90-letni tržaški pisatelj Boris Pahor na dveh učnih urah na slovenski gimnaziji v Celovcu.

Enajsti Primorski dnevi na Koroškem so se letos odvijali od torka, 21. do ponedeljka, 27. oktobra. Koroške dneve na Primorskem oziroma Primorske na Koroškem izmenično pripravljajo Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Pobuda poteka že dvajset let, kot je pravilno ugotovil dr. Janko Zerzer, predsednik Krščanske

kulturne zveze, in dokazuje, da zamejci živimo od nekdaj zelo tesne kulturne stike. Kaj smo letos ponudili Koroščem? V domu Soliditas v Tinjah je slikarsko razstavo umetnika Andreja Kosiča odprl časnikar Jurij Paljk. To je bilo v torek, 21. oktobra. V petek, 24. oktobra, pa so se v Tischlerjevi dvorani v Celovcu predstavile primorske založbe Mohorjeva iz Gorice ter Mladika in Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta. Ob tej priložnosti pa je celovška Mohorjeva predstavila še novo knjigo Rafka Dolharja *Odbrani listi*, ki je izšla za avtorjevo 70-letnico. Isti dan so se v popoldanskem času zbrali v Bilčovsu na delovnem srečanju predstavniki Narodnega sveta koroških Slovencev, Enotne liste in Krščanske kulturne zveze ter predstavniki Sveta slovenskih organizacij in Slovenske skupnosti. Še isti dan, v petek, 24. oktobra, je bilo v Kulturnem domu v Št. Primožu srečanje gojencev glasbenih šol Centra Emil Komel iz Gorice, Glasbene matice iz Trsta in Slovenske glasbene šole na Koroškem. V nedeljo, 26. oktobra, je dramska skupina PD Štandrež predstavila v farni dvorani v Selah komedijo Daria Foja *"Tat... a koristen"*. Primorske kulturne dneve na Koroškem je v ponedeljek, 27. oktobra, sklenil starosta slovenskih književnikov v Italiji, 90-letni pisatelj Boris Pahor. Nastopil je na dveh učnih urah pred dijaki Slovenske gimnazije v Celovcu, ki so ga pozorno in z zanimanjem poslušali. Najprej so si ogledali video, ki ga je o pisatelju pred nekaj leti pripravila prof. Marija Pirjevec, nato pa je sledil še prost pogovor s pisateljem.

ODBRANI LISTI **DR. RAFKA DOLHARJA**

Pri Mohorjevi v Celovcu so ob avtorjevi 70-letnici izšli "spomini politika, planinca in zdravnika" dr. Rafka Dolharja Odbрани listi. To je 16. knjiga na Trbižu rojenega tržaškega javnega delavca, za katero je poglobljeno spremno besedo napisala Ivanka Hergold. Več fotografij je prispeval sam avtor, nekaj pa Alice Zen. V prvem delu so večinoma kratki politični spisi iz zadnjega desetletja, v drugem delu pa osebni in spominski zapisi.

JUBILEJ USTVARJALKE **ZORE TAVČAR**

Založba Družina je v Ljubljani 2. oktobra, na njen 75. rojstni dan, predstavila najnovejšo knjigo pisateljice, esejistke in prevajalke Zore Tavčar Ob kresu življenja. Tržaška ustvarjalca, po rodu sicer iz Loke pri Zidanem mostu, kjer zadnja leta tudi pretežno živi z možem, pisateljem Alojzom Rebulo, je iz svojega opusa izbrala krajšo prozo, spremni esej o vsem njenem delu pa je prispeval France Pibernik.

SLOVENSKA KRONIKA

Ob izidu zadnjih dveh knjig o 19. stoletju v zbirki Slovenska kronika je založba Nova revija 30. septembra pripravila slavnostno akademijo v Unionski dvorani v Ljubljani.

Gre za velik zgodovinsopisni in založniški podvig, saj je v sedmih letih izšlo pet knjig Slovenske kronike 19. (glavni urednik dr. Marjan Drnovšek) in 20. stoletja (glavni urednik dr. Janez Cvirn) na skupno 2328 straneh, ki obsegajo 22 preglednih uvodov, 1622 gesel in zgodb, 3485 fotografij in drugega slikovnega gradiva ter 46 zemljevidov. Podoba časa od leta 1800 do 1995 je v preprosti obliki zgodb, a strokovno neoporečno predstavilo več kot 170 sodelavcev. V začetku jeseni sta izšli dve knjigi za obdobje 1861-1899, pred tem pa po ena knjiga za leta 1800-1860, 1900-1941 in 1941-1995. Uredniki že načrtujejo Kroniko 18. stoletja, segali pa bodo vedno dlje v našo preteklost.

UMRL TEOLOG DR. ANTON STRLE

V Ljubljani je 20. oktobra umrl vodilni slovenski povojni strokovnjak za dogmatiko prelat prof. dr. Anton Strle. Rodil se je 21. januarja 1915 pri Cerknici in bil posvečen v duhovnika leta 1941 v Ljubljani, kjer je doktoriral iz teologije leta 1944. Po vojni je bil večkrat zaprt (1945, 1947-52, 1957), na Teološki fakulteti pa je začel predavati leta 1957. Ves čas je bil tudi v dušnem pastirstvu. V letih 1974-79 je bil član Mednarodne teološke komisije pri Sv. sedežu. Izdal je vrsto učbenikov, razprav in knjig, prevajal cerkvene dokumente, pisal članke in ocene. Leta 1988 so v Ljubljani v uredništvu dr. Antona Štruklja začeli izhajati njegovi Izbrani spisi.

SLOVENSKI JEZUITI **PRI SV. IVANU V GORICI**

Slovenska provinca Družbe Jezusove bo na podlagi pogodbe z goriško nadškofijo odslej oskrbovala Slovensko pastoralno središče pri Sv. Ivanu v Gorici, ki je pristojno za Slovence v osrednjem delu goriškega mesta. Na slovesnosti 1. novembra je odgovornost za središče prevzel dosedanjí kaplan, 35-letni goriški jezuit p. Mirko Pelicon. Msgr. Cvetko Žbogar, ki je več kot 20 let vodil to izredno pomembno slovensko versko žarišče, bo pri Sv. Ivanu še naprej pomagal.

Umrl zgodovinar dr. Tone Ferenc

Dne 26. oktobra je sredi dela in načrtov umrl zgodovinar prof. dr. Tone Ferenc. Bil je najvidnejši in najplodnejši raziskovalec druge svetovne vojne na Slovenskem, pri čemer se nikoli ni ustavljal pri nekdanjih ali sedanjih državnih mejah. Rodil se je 6. decembra 1927 v Veržetu, diplomiral leta 1956 v Ljubljani, doktoriral pa 1965 v Beogradu. Dolgo je delal na sedanjem Inštitutu za novejšo zgodovino, ki mu je bil svojčas tudi ravnatelj. Od leta 1981 do upokojitve je tudi predaval na Filozofski fakulteti.

Napisal je vrsto monografij, uredil dragocene zbirke dokumentov in objavil nad 300 razprav, člankov in ocen, ki jih odlikuje izredno poznavanje arhivov doma in na tujem. Če je prvo knjigo Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943 objavil leta 1967, jo je lani z zadnjo knjigo (Dies irae, Četniki, vaški stražarji in njihova usoda jeseni 1943) bistveno dopolnil na podlagi 40-letnega znanstvenega in idejnega dozorevanja. Kot duhovna oporoka izzveni njegova poezija Rekviem, napisana maja 1995, ki jo je s preslikavo rokopisa objavil v omenjeni knjigi na uvodnem mestu. Naj mu jo tu ponatisnemo v spomin:

Rekviem

*Jaz takrat praznoval ne bom
ne konca vojne in ne zmage;
zaprl se bom v svoj tihi dom
in molil za Slovence svoje drage.*

*Za njih bom molil, ki so nekoč
bili rdeči, beli, plavi
in vsak v svobodo svojo zroč
izginili v gorja poplavi.*

*Naj "lux perpetua" zdaj sveti vsem,
ki v breznih in grobovih spiyo,
in "requies aeterna" njih kostem,
kjerkoli trhle še ležijo.*

Ocene

KNJIGE

LJUBKA ŠORLI - TOLMINSKE PESMI

Že na zunaj se lepo predstavlja knjiga Ljubke Šorlijeve Tolminske pesmi, ki je izšla letos - ob desetletnici pesničine smrti. Izdali sta jo Založba Bran-ko iz Nove Gorice in Založništvo Jutro iz Ljubljane v sodelovanju z Goriško Mohorjevo družbo. Kot je v spremni besedi napisal njen urednik Marijan Breclj, je to že dvanajsta knjiga, ki nosi na platnici ime Ljubke Šorlijeve. Na isti strani pod črto navaja tudi prejšnjih enajst. Iz tega seznama je razvidno, da so do osemdesetih let prejšnjega stoletja izšle komaj tri, šele potem so se začele izdaje njenih pesmi hitreje vrstiti. Breclj obžaluje, da "je bilo zaradi političnih razmer po drugi svetovni vojni njeno delo neodmevno v splošnem slovenskem prostoru." Zdaj pa opažamo, da je zanimanje za to pesnico živo tudi onstran meje, predvsem v njenih rodni tolminskih krajih, kar dokazuje tudi ta izdaja.

Zamejskim bralcem Ljubke Šorlijeve ni treba posebej predstavljati, kljub temu pa lahko trdimo, da je spremna beseda k tej zbirki tudi za nas zanimiva in dragocena. Marijan Breclj je izvrsten poznavalec pesničinega dela, saj je pred to uredil že tri zbirke njenih pesmi. Ker je ta knjiga tematsko osredotočena na tolminsko pokrajino in so pesmi z drugimi motivi iz nje izvzete, je urednik izkoristil svojo spremno besedo, da je orisal pesničino osebnost in zgodbo njenega trpljenja ob smrti moža, Lojzeta Bratuža, in pozneje, med vojno, ko so jo mučili v tržaški "Villa triste".

V tej knjigi so zbrane pesmi o Tolminu, o tolminski pokrajini in okolici ter o tolminskih gorah in ljudeh.

Dragocenost izdaje je tudi v tem, da vključuje nekatere pesmi, ki v prejšnjih zbirkah še niso bile objavljene. Motiv Tolminske je bil v prejšnjih zbirkah Šorlijeve seveda stalno prisoten, saj

so pokrajinske pesmi sestavni del njene lirike, navezanost na rojstni kraj pa ena od komponent njenega čustvenega sveta. "Te pesmi... izražajo svetlo notranjost pesnice, ki se ji motiv pokrajine bodisi podredi ali pa se pesnica oziroma njena duševna nastrojnost prilagodi navadno sončnemu vzdušju pokrajine", je zapisal dr. France Bernik. Tako sončno naravnost zasledimo v številnih pesmih, kot so: Tolmin, Tolminska pomlad, Tolminska idila, Tolmin v jeseni in druge, večino soneti. Za primer navajamo sonet Večer na Tolminskem, ki ga preveva izrazit občutek harmoničnosti:

*Nagiba dan pokojno se k večeru,
narava vsa se v mehki mrak zagrinja,
tihoto njeno dih sladak prešinja,
da polje v rahlem valovi nemiru.*

*Kot da nevesta gorskemu je viru,
prelesti vsa je polna Soča sinja,
ob njej se vedno ustavi mi stopinja,
ko mimo grem v večernem, toplem miru.*

*Lepo ko rajska pesem in otožno
zapel je zvon pri Mengorski Mariji
pozdrav večerni. Kakor vzdih pobožno*

*spojil se je v ubrani harmoniji
s tolminskim "Ave" in ko ptica prožno
izginil v mrak je k slednji domaćiji.*

Šorlijeva se rada zaustavlja ob tolminskih znamenitostih, pri cerkvi Matere Božje na Ilovici, pri Svetem Urhu, na bregu Tolminke, pri njenih Koritih, ali pa v tolminski okolici, na Mrzlem vrhu, na Mengorah in še kje. Nekateri soneti so ciklično povezani. Iz naslova cikla Slike iz vojnih dni lahko razberemo, da se izbor pesmi v tej knjigi ne omejuje na pokrajinske motive in slikanje narave, ampak da zajema tudi iz zgodovine in trpljenja tolminskega človeka. Pokrajinski motivi pa so v ospredju tudi zato, ker jih poudarjajo z besedili izredno ubrane ilustracije: akvareli goriškega slikarja Andreja Kosiča, ki upodabljajo tolminsko pokrajino. Pred

sabo imamo torej estetsko dognan "tolminski album".

Kot kontrast temu v besedi in sliki izraženemu pisanemu in spokojnemu naravnemu okviru pa se tu in tam utrinjajo žalostni občutki, domotožje, sočutje s trpečimi, odmevi davnega in novejšega zgodovinskega dogajanja na bregovih Soče. Čeprav uglašena na eno samo temo, je torej zbirka kljub temu bogata z motivi in sporočili.

Razlog in namen te izdaje pa je urednik zbirke izrazil iz besedami:

"Če se ponovno... vračamo k poeziji Ljubke Šorlijeve, pomeni, da je ta poezija še vedno živa, da vsebuje vitalno sporočilo, da ni odmaknjena sodobnemu človeku (sodobnim generacijam) in da ima še kaj povedati. In tako izbor, ki sovpada z desetletnico pesničine smrti, želi ta nikoli pretrgani stik z njeno poezijo ponesti iz začetka novega tisočletja še naprej rodovom, ki prihajajo..."

Marija Cenda

ZBORNİK OB STOLETNICI PRVE SLOVENSKE GIMNAZIJE

Zavod sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani je, kot je znano, ena od znamenitosti Slovenije, in to tako po svoji stavbi impozantnosti kakor po svojem kulturnem ugledu. Prav tako je znano, da je ta stavba zrasla iz velikopotezne zamisli škofa Antona Bonaventure Jegliča. Lani je poteklo sto let od začetka gradnje tega kompleksa. Ob tej priliki je bil organiziran simpozij, ki je potem potekal v zavodu sv. Stanislava 8. novembra 2001. Na njem se je zvrstilo kar devet uglednih predstavnikov raznih področij slovenske kulture, ki so vsestransko osvetlili začetek te ustanove. Njihovi nastopi so pozneje izšli v posebni publikaciji z naslovom Zbornik simpozija ob stoletnici začetka gradnje prve slovenske gimnazije. Vsak od njih je pomemben kulturni dokument in zato rubrika ne more mimo njih.

Zbornik se odpira s pozdravom nadškofa in metropolita dr. Franca

Rodeta, ki se posebej poklanja spomni svojega velikega predhodnika Jegliča, ki ga označi kot monumentalno osebnost jasne vizije in jeklene volje.

Nadškofovemu pozdravu se z občuteno uvodno besedo pridružuje še današnji direktor zavoda dr. Anton Jamnik.

V prvem prispevku Boris Bolha, profesor zgodovine na Gimnaziji Ledina v Ljubljani, s širokopoteznim zamahom oriše lik projektanta stavbe, znamenitega arhitekta Josipa pl. Vancaša.

Vancaš je izhajal iz kulturne hrvaške rodbine, na Dunaju je študiral arhitekturo pri slavnih profesorjih, med študijem pa se posvečal tudi drugi ljubezni svojega življenja, glasbi. Kot mlad študent se je izkazal za tako odličnega učenca, da mu je profesor Schmid še ne 25-letnemu prepustil naročilo za stolnico v Sarajevu.

S tem delom, v stilu zgodnje gotike XIII. stoletja, kar je značilno za njegov historizem, si je Vancaš pridobil velik ugled v cerkvenih krogih in eno od vabil, ki jih je dobil, je bila ponudba škofa Jegliča za projekt šentviškega zavoda. Preden je napravil prve načrte, je vestni Vancaš preučil podobne zavođe v Lienzu, Brixnu, Gradcu in še kje. O ustreznosti načrta so se prepričali tudi kardinal Steinhuber, kardinal Rampolla in general jezuitov. Sicer pa se Slovenija nima zahvaliti Vancašu samo za ponosni šentviški zavod. Naslednji objekt je bila Mestna hranilnica ljubljanska, potem pa je naredil še načrte za ljubljanski hotel Union in še za lepo secesijsko Ljudsko posojilnico v Ljubljani. V njegovem delu prevladujejo različne razvojne oblike od gotike do renesanse in le redkoma baroka.

V naslednjem prispevku zbornika z naslovom "Arhitekt Vancaš in stavba škofovih zavodov" umetnostni zgodovinar dr. Damjan Prelovšek razčlenjuje problematiko izbire arhitekta za šentviški zavod, pred katero se je znašel škof Jeglič. Iz prispevka izvemo tudi, zakaj sta izpadla iz konkurence sicer še mlada arhitekta Plečnik in Fabiani.

"Politične razmere na Slovenskem na prehodu iz 19. v 20. stoletje": to temo, posebno zanimivo za današnjega bralca, ki je priča o novi levo-desni polarizaciji slovenske družbe, obširno obdela dr. Jurij Perovšek, višji znanstveni sodelavec Inštituta za novejšo

zgodovino. Perovšku je treba priznati temeljito informiranost in objektivnost pogleda v razmere, ki so se razžarivale do divje polemičnosti. Naj omenimo samo stavek "Jeglič misli s svojim zavodom postaviti na vešala slovenski narod", ki naj bi ga bil v socialdemokratskem časopisu napisal naš rojak in poznejši komunist Ivan Regent.

Objektivno distanco, čeprav združeno z razmerjem do današnje problematike, lahko priznamo tudi literarnemu zgodovinarju Janku Kosu, ki ima v zborniku razpravo "Kulturne razmere na Slovenskem v prelomu stoletij". Zanimiva so njegova dognanja o krizi slovenskega svobodomiselstva.

Teološki profesor Metod Benedik v razpravi "Razmere v slovenski Cerkvi na prehodu v 20. stoletje" analizira vodstvo cerkvene hierarhije v slovenskem cerkvenem prostoru, konkretno ljubljanskih škofov Vidmarja in Jegliča, mariborskih škofov Stepišnika in Napotnika, goriških Gollmayra, Zorna, Missie in Sedeja ter tržaško-koprskih Legata, Dobrile in Karlina.

Med krajše sestavke spadata razprava dr. Andreja Vovka "Slovensko šolstvo na prehodu iz 19. v 20. stoletje" in prispevek zgodovinarja Janka Prunka "Škof Jeglič in ustanovitev Zavoda sv. Stanislava". Zajetnejšo razpravo "Gradnja zavoda Sv. Stanislava" z bogatim tehničnim gradivom o poteku del je prispeval Stane Okoliš. Kupolo zborniku pa je postavil arheolog dr. Stane Gabrovec s svojim občutenim razmišljanjem "Škofijska klasična gimnazija v doživetju in presoji nekdanjega študenta".

Izdajo zbornika je podprlo Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport v Ljubljani.

A. R.

DUŠAN JAKOMIN, ISLAM IN MI. OD SPREJEMANJA DO DIALOGA Trst, Dom Jakoba Ukmarja, 2003 - 95 str.

Odgrinjanje tančice neznanja: tako Drago Ocvirk v svojem uvodnem zapisu imenuje knjižico "Islam in mi" izpod peresa znanega duhovnika in kulturnega delavca Dušana Jakomina. Gre za besedilo, ki je danes posebno koristno, saj islam se nam najpogosteje predstavlja bolj v negativni kot pa pozitivni luči: veliko je namreč predsod-

kov, napačnih prepričanj in bojazni, ki se pojavljajo v zahodnem svetu ob besedi islam. Žal tudi vsakodnevne, pogosto tragične novice z Bližnjega Vzhoda ne prispevajo k odpravljanju strahu pred islamom oz. ne prispevajo niti h globljemu poznavanju načel, na katerih sloni.

Knjiga Dušana Jakomina je torej dobrodošla. Deli se na sedemnajst kratkih poglavij, ki obravnavajo osnovne pojme islama: od petih stebrov muslimanske vere do vloge ženske in od stikov Cerkve z islamom do razlik med krščanstvom in islamom.

Že ob branju Ocvirkovega uvoda nam postane jasno, da islam je skupno ime za različne struje, ki so se izoblikovale v teku stoletij, predvsem v stiku z drugimi kulturami. Ocvirk posrečeno govori o "islam v različnih tonalitetah" in se spominja presenečenja, ki ga je doživel na nekem medverskem srečanju ob pogledu na slovenske muslimane - visoke svetlolase Ruse, medtem ko še vedno prevladuje predstava o temnih in zagorelih pripadnikih te vere. Dalje Ocvirk spregovori tudi o razlikah med tradicionalnim, radikalnim in modernim islamom ter se zaustavi ob vprašanju pomena džamije, ki je pred časom burila duhove v Sloveniji.

V svojem orisu Jakomin najprej izhaja iz današnje prisotnosti islama v zahodnem svetu in razmišlja o razlikah v sprejemanju drugega: na Zahodu se npr. gradijo mošeje, v muslimanskih deželah pa ni sledu cerkva. In še: na Zahodu sta vera in država ločeni, v islamskih deželah pa se prepletata. Od tod prepričanje, da je treba poznati ne le osnove islama, temveč tudi razlike med krščanstvom in islamom.

Jakomin najprej oriše nastanek muslimanske vere in vloge Mohameda; posebej se zaustavi ob Abrahamu, ki ga Sv. pismo pozna kot starozaveznega očaka: prvi njegov sin Izmael je bil začetnik arabskega naroda, drugi sin Izak pa judovskega. Jakomin se nato zaustavi ob kalifih, Mohamedovih naslednikih, dalje ob šiitih in sunitih ter ob petih stebrih ali predpisih muslimanske vere: to so izpoved vere, vsakodnevna molitev, miloščina kot solidarnost in vbogajme, post ali ramadan ter romanje v Meko. Predpise zasledimo v Koranu, sveti knjigi islama, v kateri se pojavlja veliko svetopisemskih oseb:

med temi je tudi Jezus, zadnji prerok pred Mohamedom. Med središčnimi točkami islama sta še Kaaba v Meki in mošeja, ki ju Jakomin predstavi v njunem zgodovinskem, arhitekturnem in seveda verskem pomenu.

Zahodnjaki se večkrat čudijo vlogi ženske v islamskem svetu: v resnici tudi glede tega soobstajajo laični, tradicionalni in fundamentalistični pogled na žensko, kar se pozna tudi v družbi posameznih držav: v Maroku je npr. več univerzitetnih docentk in zdravstvenih delavk kot v Angliji, v Savdski Arabiji pa ženska nima niti pravice do vozniškega dovoljenja. Infibulacija pa ne izhaja iz religiozne muslimanske tradicije.

V drugem delu Jakominove knjižice so zbrani odlomki iz cerkvenih dokumentov in so nakazane razlike med krščanstvom in islamom. Zdi se mi pozitivno, da je Jakomin trezno spregovoril tudi o mejah, ki se postavljajo dialogu med krščanstvom in islamom: na primer, vloga Kristusa in obstoj Sv. Trojice ali pa to, da med 99-imi vzdevki za Alaha je strogo prepovedana ravno beseda 'oče', ki je sodobnemu kristjanu morda še najbližja.

Za boljše razumevanje nekaterih pojmov je Jakomin sklenil knjižico z razlago najpomembnejših muslimanskih izrazov.

Da je Jakominova knjiga koristna, nas prepriča tudi misel Draga Ocvirka, da zlasti po 11. septembru 2001, torej po izbruhu islamskega fundamentalističnega terorizma, se je treba izogibati tako strahu kot predsodkom; zanimiva pa se mi je zdela tudi misel tunizijskega škofa arabskega rodu, ki poudarja razlike v dojemanju pojma svobode in dostojanstva na Zahodu in v islamskem svetu ter podčrta presečneje muslimanov ob pomanjkanju krščanske identitete na Zahodu.

Knjigo svetujem vsem, ki bi radi imeli splošen okvir islama onkraj površinskih slik, ki nam jih pogosto nudi jo mediji.

Neva Zaghet

ZORKO SIMČIČ: ČLOVEK ZA VSE ČASE

Potem ko se je Zorko Simčič po demokratizaciji Slovenije vrnil iz emigrantske Argentine, ni odnehal s svojim kulturnim delovanjem ne kot pisatelj ne kot predavatelj. Kot predavate-

lja smo ga zamejci videli med njegovim nastopom na Dragi, kot pisatelj pa ima slovenski Simčič, da tako rečemo, za sabo vsaj dve deli, če ne upoštevamo ponatisov: zbirko duhovitih kolumn iz časnika Delo in dragoceno knjigo korespondence z drugim slovenskim pisateljem, "notranjim emigrantom" Stankom Majcnom. To pomlad pa se je njegova žetev povečala za novo publikacijo: za 70 strani obsegajočo knjižico Človek za vse čase. S tem izrazom je angleški dramatik Robert Bolt ponaslovil svojo dramo o angleškem mučencu in svetniku Tomažu Moru, Simčič pa si je, kakor sam prizna, naslov izposodil od njega za naše ga Slomška.

Slomšek, človek za vse slovenske čase s svojim verskim in narodnim sporočilom...

Besedilo v lični knjižici je avtor poživil z dvema posrečenima domislicama: na eni strani ga je posejal s celostranskimi ponatisi iz govorov ali razmišljanj o Slomšku raznih slovenskih kulturnikov - Janka Kralja, Franca Sušnika (iz govora na mariborskih Slomškovih dneh 1935), Vinka Kobala ter pisca teh vrstic -, na drugi pa z reprodukcijami Slomškovega portreta izpod čopiča slovenskih likovnikov Mihe Maleša, Elka Justina, Bare Remec in Tomaža Perka. Poživitev zase pa je fotokopija "Izročilne listine", v kateri so 29. junija 1936 v Mariboru vidni predstavniki slovenskega javnega življenja izročili škofu Tomažiču 400.000 podpisov na prošnjo za Slomškovo beatifikacijo. Med podpisniki, ki so prošnjo s podpisi izročili, vidimo poleg drugih dr. Korošča in dr. Natlačena, med podpisniki, ki so podpise sprejeli, pa tedanje slovenske šofe Tomažiča, Jegliča, Rožmana in Gnidovca.

Besedilo te knjižice je pravzaprav predelan govor, ki ga je avtor imel na Slomu na Slomškovo nedeljo 24. septembra 2000 ob dvestoti obletnici rojstva Antona Martina Slomška. Tiskane mu besedilu je dodana vrsta opomb aktualnega in tudi polemičnega značaja, kar dela branje še mikavnejše.

Prvo, kar mora bralec priznati avtorju, je njegovo temeljito poznanje Slomškovega dela. Danes to delo v svoji celoti ni tako lahko dostopno, saj zadnja, Lendovškova izdaja njegovih zbranih del datira sto let nazaj. Poleg Slomška Simčič seveda pozna tudi njegove življenjepise, od njegovega

prvega življenjepisca Kosarja do poznejšega Kovačiča, kakor pozna razpravljalce o njem, od liberalca dr. Kidriča do duhovnika Franca Dolinarja. Zaradi te avtorjeve izredne domačnosti s snovjo je tudi njegova izpeljava suvereno preprosta in domačnostno elegantna, kar je tudi sicer značilnost Simčičevega stila.

Naј več kot površno, saj v tej rubriki drugače ni mogoče, povzamemo vsebino. V prvem poglavju avtor označi Slomška kot preroka, torej kot človeka s sporočilom, ki bo za Slovence zmerom aktualno. V naslednjem poglavju govori o Slomšku kot pedagogu s poudarkom na nekaterih njegovih znamenitih izrekih kakor na primer: "Dva sovražnika sta vsega dobrega: 1. 'Tega ne potrebujem' in 2. 'To že tako znam...'" ali "Naše vodilo bodi: malo, nič govoriti - veliko delati - vse potrpeti". V tretjem poglavju se avtor ustavi ob vrednotah domoljubja in materinega jezika, kjer mu seveda ne manjka možnosti za aktualne aluzije. Bolj ali manj o isti temi govori v četrtem poglavju, v naslednjem, zaključnem, pa poudari pomen Slomškovega sporočila današnji mladini in današnji "bolni", kakor jo imenuje, Sloveniji, prav tako bolni, kakor je bolna Evropa.

Poskus aktualizacije Slomška? Vsekakor. Takšen poskus tudi ni tvegan. Pravzaprav se danes, v času upadanja narodne in verske zavesti, takšen poskus vsiljuje od sebe. Simčič ga izpelje s svojo znano dialektično spretnostjo in živim posluhom za današnjo stvarnost, ves čas črpajoč iz svoje široke svetovljanske kulture. Tako najdemo v tem besedilu ne samo Slomška, ampak tudi, da navedemo samo kakšno ime, Cicerona in Longfellowa. Pa tudi kakšen zanimiv zgodovinski drobec prihaja na dan. Tako na primer beseda, ki si jo je pesnik Župančič, sicer znan liberalec, zapisal v beležnico ob nemškem napadu na Jugoslavijo na cvetno nedeljo 1941: "Edino Slomšek v nebesih nam more še pomoči."

Skratka, dragocena knjižica, ne samo visoko kulturno, ampak tudi slastno užitno branje.

Knjigo je izdala založba Družina, ki ji je njen ravnatelj dr. Janez Gril tudi napisal uvodno besedo. Lektorirala jo je Marija Bratina, ovitek pa si je zamislil Tone Seifert.

A. R.

NIKOLAI MIKHAILOV: MYTHOLOGIA SLOVENICA

Zelo redko se zgodi, da se tui znanstvenik monografsko, se pravi s samostojnim delom, loti kakšnega pojava ali osebnosti iz slovenske zgodovine ali kulture. Kar se tiče literature, je bil takšne pozornosti doslej deležen samo en avtor, pesnik Oton Župančič, ki si je zaslužil kar dve študiji, italijanskega slavista Cronie in francoskega slavista Tesnière. Izjemno pa je, če slovenski svet pritegne, in to do monografske pozornosti, znanstveno zanimanje predstavnika kulture, s katero nas sicer veže slovansko sorodstvo, a ki je kljub temu daleč od nas, se pravi ruske kulture. Pojav je tem vrednejši naše zaznambe, če do takšnega kulturnega pojava, se pravi izdaje dela neslovenskega avtorja o slovenski problematiki, pride pri nas v Trstu.

Bralec, ki količjak sledi zamejskemu kulturnemu dogajanju, je že uganil, da imamo v mislih delo ruskega profesorja Nikolaia Mikhailova *Mythologia slovenica*, ki je nedavno izšlo pri tržaški založbi Mladika. To tudi ni njegov prvi tovrstni podvig, saj je pred časom pri isti založbi izdal Jezikovne spomenike zgodnje slovenščine, jezikovno delo o razvoju slovenskega jezika od Brižinskih spomenikov do protestantske dobe.

Nikolai Mikhailov se je rodil l. 1967 v Moskvi, tam študiral francoščino in klasično filologijo, leta 1990 se je preselil v Italijo, leta 1998 pa je doktoriral na Univerzi v Leidnu z disertacijo, ki je že kazala na njegovo slovensko simpatijo: obravnavala je namreč jezik zgodneslovenskih spomenikov. Od 1992 do 1998 je bil lektor ruščine na Univerzi v Pisi, kjer je predaval tudi slovansko mitologijo. Nekaj let pozneje je bil krajši čas predavatelj ruščine na Univerzi v Trentu. Leta 1998 pa je postal profesor slovenščine in predstojnik katedre za slovenistiko na Univerzi v Vidmu.

Znanstveno področje, na katerem deluje Mikhailov, ni ozko specialistično, saj njegovi dosedanja prispevki segajo od klasične filologije do baltoslavistike in slovanske mitologije. Morda je v znanstvenem svetu še največ pozornosti pritegnil nase kot preučevalec mitologije.

Mikhailov zavrača misel, po kateri je mitologija nekakšna ljubiteljska za-

deva. Njemu je mitologija prvič celota nekega izvirnega ali domnevno izvirnega bajeslovnega gradiva in drugič polnopravna humanistična disciplina, povezana z zgodovino, filologijo in etnologijo.

Mithologia slovenica spada v omejeno predstavitev. V njej avtor razpravlja o razvoju baltoslovanskega poganstva, o rekonstrukciji slovanske mitologije, o možnih stikih med baltiko in slovansko mitologijo. Pri tem se ne sklicuje samo na delo tujih, predvsem nemških in ruskih strokovnjakov, ampak tudi na izsledke slovenskih strokovnjakov od prejšnjega stoletja do danes. Naj med temi omenimo Trdino, Kelemino, Grafenauerja, Bezla, Kureta in Matičetova.

Posebno zanimivo je drugo poglavje Slovenska mitološka tradicija v okviru slovanske mitologije. Ko našteva glavne teme, zaradi katerih je po njegovem mogoče govoriti o konkretnih povezavah slovenske ljudske tradicije s hipotetično rekonstruiranim praslovanskim poganskim kultom, navaja med drugim tudi naslednje motive: veliko število krajevnih imen s sakralnim korenem Vel-Vol; prisotnost oronima Triglav, ki popolnoma ustreza imenu polabskega božanstva Triglaus; razširjenost svetega Vida, ki spominja na polabskega Sventovita; obstoj mitskega Kresnika kot slovanske hipostaze praslovanskega gromovnika. V zadnjem primeru, ki se tiče Kresnika, gre za hipotezo, ki pa bi, če bi držala, dokazovala, da se je glavni mit slovanske mitologije ohranil prav v slovenskem bajeslovju. Poleg Kresnika avtor izpostavi tudi pomen drugega mitološkega lika, popularnejšega Kurenta. Drugje avtor izpostavi tudi slovansko-prusko mitološko paralelo. Zadnje poglavje obravnava "Slovanski mit v zahodnoevropskem modelu sveta." Tukaj navaja našega Antona Trstenjaka v zvezi z njegovim portretom slovenskega značaja.

Opraviiti imamo torej z znanstveno knjigo, a odprto humanistični interdisciplinarnosti, posebno pozorno na celoto slovenskega fenomena. V tem pogledu - kar se tiče življenja nekega Neslovenca v slovenski kulturni prostor - Nikolai Mikhailov skoraj nima konkurenta.

Na koncu je knjiga opremljena z bogato bibliografijo, vsebinsko pa jo predstavljajo trije povzetki v nemščini, italijanščini in ruščini.

Knjigo je uredila Ivanka Hergold, oblikovala jo je Liljana Flipčič Corva, platnico je duhovito oblikoval Matej Susič, izdala pa jo je Mladika v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta.

A. R.

MARIA BIDOVEC, VERA VETRIH VERBI SLOVENI, SLOVENSKI GLAGOLI Mladika, 2003

Med letošnjimi novostmi tržaške založbe Mladika je jezikovni priročnik "Verbi sloveni - slovenski glagoli", ki je pravkar izšel. Sestavili sta ga italijanska slovenistka Maria Bidovec in lektorica za slovenščino na univerzi La Sapienza v Rimu Vera Vetrh. Na platnici knjige je natisnjen prej omenjeni naslov, na naslovni strani v knjigi pa najdemo bolj razčlenjeno oznako in sicer: 2260 slovenskih glagolov z italijanskim prevodom (Didaktični pripomoček za učenje slovenščine kot tujega jezika). Iz predstavitve in uvoda k delu zvemo, da gre predvsem za obravnavo in prikaz glagolskega vida, to je glagolske dovršnosti in nedovršnosti.

Slovnično kategorijo glagolskega vida poznajo slovanski jeziki, italijanski jezik pa ne. Zato utegne biti za Italijane, ki se učijo kakega slovanskega jezika, uporabljanje slovanskih glagolov precej težavno. To jezikovno neujemanje med slovanskim in romanskim izražanjem bom ponazorila z naslednjim primerom: Italijanska poved "Ho studiato lo sloveno" ima lahko dva pomena: a) "slovenščine sem se naučil", b) slovenščine sem se (nekaj časa) učil, (ne da bi se je naučil)". V slovanskih jezikih se ta dva pomena izražata z dvema različnima glagoloma; glede na pomen, ki ga želi izraziti, mora sporočevalec izbrati ustrezen, dovršni ali nedovršni glagol.

Določanje glagolskega vida torej ni enostavno za tiste, ki v svojem jeziku ne razlikujejo dovršnosti in nedovršnosti. Pričujoči priročnik jim želi pomagati, da se z glagolskim vidom seznajajo, sprijaznijo in ga obvladajo. Prvi del knjige vsebuje slovnično teorijo o glagolskem vidu, drugi del navaja 2260 slovenskih glagolov z oznako "dovršen" ali "nedovršen" ter z italijanskim prevodom njegovega pomena, tretji del navaja dvojice dovršnih in

nedovršnih glagolov za enako dejanje. Knjiga je torej tako sestavljena, da je lahko koristna za Italijane, ki se učijo slovenščine, deloma pa tudi za Slovence. Slovski del je lahko pripomoček za prevajanje iz slovenščine, čeprav avtorici v uvodu opozarjata, da pač ne more nadomestiti slovarja.

Čeprav sestavljalki menita, da je knjiga primeren pripomoček tudi za začetnike, je bolj smiselno, da jo uporabljajo tisti, ki že imajo neko osnovno znanje slovenščine. Le ti bodo zmogli s pridom uporabiti v knjigi zajeto jezikovno gradivo in slovnične napotke, ki jih prinaša prvi del. Ker so v seznamu glagolov navedene tudi temeljne oblike spreganja, jim bo knjiga v pomoč tudi pri preverjanju pravilnosti ali korigiranju. To pa seveda pomeni, da morajo pravila o vseh drugih besednih vrstah že poznati.

Založbi, ki je knjigo izdala, je treba čestitati, da je na področju jezikovnih učbenikov zastavila korak v pravo smer. Mnogokrat se Italijani spopadajo s slovenščino po učbenikih, ki so namenjeni Neslovincem na splošno, medtem ko je posebno za jezikoslovno razgledane odrasle učence koristneje, da jih učbenik opozarja na razlike med slovenščino in njihovo materinščino.

Marija Cenda

RAZSTAVE

CRALI, IL VOLO DEI FUTURISTI

27. julija je bilo v Muzeju Revoltella odprtje razstave z naslovom *Crali, il volo dei futuristi*. Razstava naj bi trajala do konca septembra, zaradi uspeha, ki ga je doživela, pa so jo podaljšali do 19. oktobra. Za tako kratkim naslovom se skriva sporočilo: Crali je umetnik, ki se je najresneje in najdlje zapisal tisti posebni različici futurizma, in sicer "aerofuturizmu", kar pomeni "zračni" futurizem, besedi "polet futuristov" pa namigujeta na dejanski postop, po katerem so nastajala dela aerofuturistov, se pravi z nabiranjem vtisov ob resničnih in ne samo domišljjskih poletih s potniškimi ali vojaškimi letali.

Stvar se zdi skoraj neverjetna in je dejansko tudi bolj malo poznana. Že sam futurizem je kot eno izmed prvih

avantgardnih gibanj na začetku dvajsetega stoletja prej neznan pojav kot ne. Splošna kultura na področju likovne umetnosti se namreč v glavnem zaključuje z impresionizmom, nato se pomikamo skokoma mimo abstrakcije (nerazvozlane), kubizma (nerazumljivega), ekspresionizma (neljubljenege), nadrealizma (oboževanega) in vse do naslednjih obdobj in smeri, kdaj bolje sprejetih, kdaj komaj toleriranih ali celo zasmehovanih. In futurizem? Vsaj v Italiji se ve, da gre za umetnostno gibanje z lastnim ustanoviteljem (Filippo Marinetti), manifestom, idejami, privrženci, skupinami in podskupinami... Ve se tudi, a to je že manj jasno, da je futurizem v času fašizma užival podporo režima, zaradi česar je bil v povojnem času nekako nepriljubljen ali vsaj sumljiv. Po nekaj temeljitih razstavah (Benetke, Gorica), se je izkazalo, da ta umetnostna smer nima v sebi politično spornih idej, ampak je bila v nekaterih obdobjih le predmet manipulacije, kar se z umetnostjo rado dogaja v avtoritativnih, totalitarnih sistemih. V primeru futurizma v naši deželi je stvar še toliko bolj zapletena, ker so se v futurizem bogato stekale sile naših najboljših ustvarjalcev in je prihajalo na področju slikarstva do sodelovanja med Slovenci in Italijani tam, kjer so bili mostovi že povsod razstvi.

Tudi na pričujoči razstavi je to očitno, saj bo marsikomu ostala v spominu predvsem slika, ki jo je izdelal Rudolf Saksida leta 1940 in jo naslovil *Pogled z letala*, ne le zaradi prestižne namestitve v posebni sobi, ampak tudi zaradi popolnosti izdelave po slogovnih postavkah aerofuturizma. Velika škoda je, da ostaja ta del Saksidove ustvarjalnosti neraziskan, a taka je bila usoda marsikaterega futurističnega ali splošneje gledano avantgardnega umetnika, ki si v navdušenju nad novim ni postavljaj vprašanja hranjenja že obstoječega ali vsaj dokumentiranja ustvarjenega. Ni naključje, da je na primer Crali sam uničil svoje delo takoj po razstavi na beneškem bienalu leta 1934, se pravi ob svoji prvi prisotnosti na tako prestižni prireditvi.

Futurizem je bilo gibanje s strogimi načeli in predpisi. Ker je bilo usmerjeno v bodočnost, je zavračalo sleherno muzealsko dejavnost, ker je verjelo v napredek, je častilo tehnologijo; končno, ker je bila hitrost premikanja eden izmed očitnih znakov razvitosti, so fu-

turisti naravnost oboževali vse, kar je omogočalo hitrost: in letalo ni moglo izostati.

Tullio Crali, rojen leta 1910 v Dalmaciji, je mladost preživel v Gorici. Tu je spoznal futurizem in se zanj opredelil, v bližini, v Mirnu, pa se je zaljubil v letala, v njihovo moč in lepoto, v hrupno bobnenje njihovih motorjev in v čudovite občutke, ki so jih letala nudila na svojem krovu na višini nekaj tisoč metrov. Temu navdušenju, ki seveda ni ostalo nekaj preprostega, ampak mu je kasneje narekovalo življenjski slog in odločitve, se ni mogel upreti niti na pragu svojih osemdesetih let, ko se je še poslednjič vkrcal na italijansko akrobatsko letalo.

Vtise, ki si jih je nabral med pletom, je znal Crali tako verno prenesti na platno, da nas ne preseneti izjava enega izmed pilotov, ampak ji rade volje pritegne tudi sedanji obiskovalec razstave, in sicer o tem, da je ob Cralijevih slikah začutil neobvladljivo vrtočlavo, kakršne ni imel niti ob dejanskih poletih. Tu je seveda v podlagi risarska spretnost s poznavanjem vseh geometrijskih principov, ki omogočajo ne le plastičnost ali perspektivo, ampak tudi zapleteno povezavo gibanja s spuščanjem proti tlom.

Razstava je postavljena pregledno in jasno ter sledi časovnemu zaporedju. Kakih osemdeset del nam predstavlja Cralija predvsem kot slikarja aerofuturizma, čeprav je njegovo delo segalo tudi na druga področja ustvarjanja. Na razstavi so tudi slike futuristov, ki so vplivali na Cralija, na primer je tu Sofronio Pocarini, Goričan in vodja ter pobudnik futurizma v naših krajih. Ob njem so še Cossar, Cenisi, Depero, Dottori, Tato, Voltolina in že omenjeni Rudolf Saksida. Sledijo leta dozorevanja in uspehov, gre predvsem za trideseta leta in za uspehe na beneških bienalih. Leta 1940 je na primer doživel čast, da je v Benetkah, sicer v sklopu bienala, razstavljal samostojno.

Čeprav je ob Marinettijevi smrti leta 1944 veljalo, da se gibanje kot skupina razpusti, je Crali dosledno nadaljeval po isti poti vse do smrti leta 2000, se pravi še preko pol stoletja.

Cralijeve razstavljene slike imajo eno samo temo, a se zaradi različnih obdobj nastanka precej razlikujejo med sabo. Ogled ni prav nič dolgočasen.

Magda Jevnikar

Obisk slovenskih župnij v Nemčiji - 3. del

Pot me je vodila iz Stuttgarta v Mannheim, kjer sem imel zmenek z gospodom župnikom Janezom Modicem. Gospod Modic je prevzel slovensko župnijo oktobra 1996. Pred njim je župnijo vodil župnik Bogdan Saksida, ki je ob slovesu in predaji župnije novemu župniku napisal v cerkvenih oznanilih sledeče: "Želim vam dosti božjega blagoslova in sreče v prihodnje in ker to pismo pišem, ko je delo duhovnega oskrbnika med Slovenci v Škofijah Freiburg, Trier in Speyer uradno že prevzel gospod Janez, vas že pozdravljam kot vaš nekdanji dušni pastir, še vedno pa vaš prijatelj Bogdan."

Nekaj po dvanajsti uri sem dospel v Mannheim in na železniški postaji počakal, da dospe gospod župnik. Pristrčno sva se pozdravila in se z njegovim avtomobilom odpeljala proti sedežu slovenskega dušnopastirskega urada. Po krajšem odihu me je gospod Modic povabil na kosilo v bližnjo restavracijo. Ob dobrem kosilu in

SKUPNO
PASTIRSKO PISMO
ŠKOFOV
GORNJEREJSKE
CERKVENE POKRAJINE

O
PASTORACIJI
LOČENCEV
IN
PONOVRNO POROČENIH
LOČENCEV

Freiburg, Mainz, Rottenburg,
september 1993

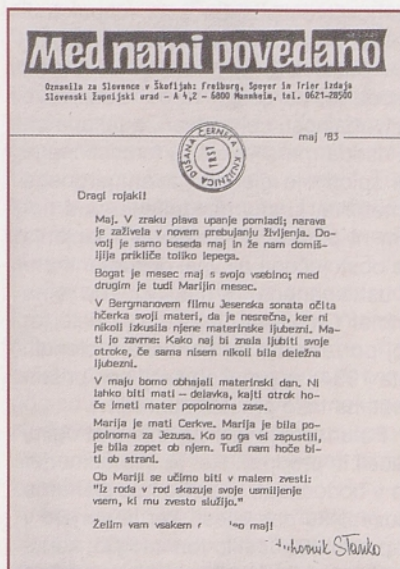
odličnem nemškem pivu mi je gospod župnik pripovedoval o svojem delovanju med Slovenci v Nemčiji, kjer mašuje v sedmih, precej oddaljenih krajih, in sicer: Mannheim, Heidelberg, Buchen, Herbolzheim, Vöhrenbach, Rautental in Lebach.

Veliko svojega časa župnik namenja pisanju in izdajanju cerkvenih, mesečnih oznanil "Med nami povedano". Začela so izhajati leta 1965. Ustanovitelj in izdajatelj je bil župnik Franček Prijatelj. Prva leta je list izhajal brez naslova, kot priloga

celovške revije "Naša luč". Župnik Prijatelj je ostal v Mannheimu do novembra 1970, ko ga je nadomestil župnik Jože Cimerman, ki je deloval do septembra 1975. Njegovo mesto je prevzel župnik Stanko Gajšek. Leta 1990 je prišel v Mannheim župnik Bogdan Saksida, kjer je ostal do oktobra 1996, ko je župnijo prevzel sedanji župnik Janez Modic.

Po kosilu sva se vrnila na sedež Slovenskega dušnopastirskega urada, kjer sem pričel

z zbiranjem gradiva za našo knjižnico. S knjižnimi darovi, ki nam jih je poklonil gospod župnik, smo krepko izpopolnili cerkvena oznanila "Med nami povedano" naše knjižnice. Ko sem zaključil zbiranje gradiva, me je gospod Modic ponovno zapeljal na železniško postajo, kjer sva se pristrčno pozdravila. V imenu knjižnice sem se zahvalil gospodu župniku za pomoč pri zbiranju knjižnega gradiva, ki ga izdajajo Slovenci v Nemčiji. Stopil sem na vlak in se odpeljal do naslednje slovenske postojanke v Nemčiji, to je v Köln.

Tri primeri publikacij slovenskih župnij v Mannheimu.

(dalje prihodnjič)

Darila za naročnike Mladike

DARILO ŠT. 1:

A. Volk Zlobec - M. Starec: Babičini metuljčki
V. Ošlak: Iz dnevnika

DARILO ŠT. 2:

A. Volk Zlobec - M. Starec: Dogodivščine krave Rozine
A. Kosmač: Ricmanje včeraj in danes

DARILO ŠT. 3:

R. Dolhar: Tržaški poldnevnik
B. M. Pertot: Mala otroška kronika

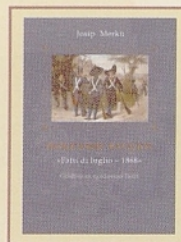
DARILO ŠT. 4:

A. Cibic:
Nit preteklosti v prihodnost

DARILO ŠT. 5:

J. Merkù:
Okoličanski bataljon

DARILO ŠT. 6:

A. Rebula: Previsna leta
B. M. Pertot: Pesmi iz pipe

DARILO ŠT. 7:

Svobodni mikrofoni Drage
Zbornik DRAGE na izbiro

DARILO ŠT. 8:

CD Naša pesem z žlahtnimi odsevi

Trst, ulica Donizetti 3
tel. 040-370846; fax 040-633307
e-mail: urednistvo@mladika.com

M založba
MLADIKA

Dalmatinski motiv, 1952
olje, platno,
33x41,5 cm,
Pokrajinski muzej, Gorica

Zoran Mušič

Nemogoče je v nekaj besedah strniti Mušičevo življenjsko pot, kaj pa še njegovo umetniško razsežnost. Ta goriški rojak, rojen v Bukovici leta 1909, se danes uvršča med svetovno priznane mojstre povojne evropske umetnosti. Njegova življenjska pot, ki ga je že od mladih nog soočila z negotovostjo izgnanstva, ga je nato popeljala po številnih evropskih krajih. Slikarsko se je Mušič najprej izobraževal na zagrebški Akademiji, kjer je študiral z Ljubom Babicem, ob končanem študiju se je podal na potovanje v Španijo, se nato mudil v Dalmaciji, med vojno pa pretežno med Gorico, Trstom in Benetkami. Tragični mejnik v njegovem življenju je nedvomno bila nepopisna izkušnja koncentracijskega taborišča, ki jo je kot interniranec v Dachau doživel septembra leta 1944. Po končani drugi svetovni vojni se je za stalno naselil v Benetkah, kjer je

našel najprimernejše okolje za svoje slikarsko ustvarjanje. Po prvih večjih priznanjih v povojnem obdobju pa živi pretežno razpet med Benetkami in Parizom.

Zoran Mušič je nedvomno med vsemi slovenskimi umetniki tisti, ki je doživel največji mednarodni uspeh. Lastne izkušnje in svoj duhovni svet je s pomočjo slikarstva znal spremeniti v univerzalno, vsem dojemljivo sporočilo. Velika antološka razstava, ki je do 7. marca 2004 na ogled v goriški palači Attems na pobudo Goriške pokrajine in Goriške občine, nas seznani z vsemi pomembnejšimi slikarjevimi ciklusi, od prvih povojnih let do danes. V Mušičevih delih lahko razberemo predanost lastnemu duhovnemu svetu, ne glede na kraj, v katerem se avtor nahaja. Slikar namreč črpa iz svoje notranjosti, naj pri tem slika mimoidoče konjičke, sienske griče ali pa dalmatinske motive. Platno je umetniku zrcalo njegovega notranjega doživljanja, izpovedni list, na katerega dan za dnevno zapisuje svoja izkustva. To še posebej velja za pretresljiv ciklus Nismo poslednji, v katerem je Mušič strnil na platno tragedijo koncentracijskega taborišča. Figure se tu izmikajo zgodovinskemu času, točno določeni izkušnji, in se spreminjajo v vsesplošen prikaz človeškega trpljenja. Mušičeva dela nas nagovarjajo iz te brezčasne dimenzije, s svojo preprostostjo, a obenem učinkovitostjo pa nas soočajo z veličino in aktualnostjo slikarstva kot univerzalne govorice.

Nismo poslednji, 1970
olje, platno,
114x146 cm,
zasebna last